

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vesna Gračner

Implementacijski deficit javne politike na področju socialnega podjetništva

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Vesna Gračner

Mentorica: izr. prof. dr. Simona Kustec Lipicer

Implementacijski deficit javne politike na področju socialnega podjetništva

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Vsakodnevno se srečujemo z izzivi, katere prebrodimo s pomočjo prijateljev, sorodnikov in učiteljev. Zahvaljujem se Sari in sošolkam za spodbude ter mentorici,izr. prof. dr. Simoni Kustec Lipicer za strokovno usmerjanje, pomoč in podporo.

Implementacijski deficit javne politike na področju socialnega podjetništva

Predmet magistrskega dela je analiza implementacije socialnega podjetništva v Sloveniji v primerjavi s tujimi praksami. Podali smo hipotezo o neuspešni implementaciji, iz katere izhaja težnja po vzpostavitvi novih rešitev. S teoretičnim pristopom Hogwooda in Gunna (1984) smo podali tezo o implementacijskem deficitu in utemeljili »bottom up« in »top down« pristop implementacije, ki smo ga skozi analizo tudi preverjali. V nadaljevanju smo se osredotočili na reformo države blaginje in raziskali, zakaj je prišlo do sprememb v socialni ekonomiji, iz česar sledi tudi nastanek socialnega podjetništva. Implementacijo smo izvedli s strukturno analizo treh različnih sklopov politične, institucionalne in programske podpore. Glede na sklope smo analizirali ureditev socialnega podjetništva v Sloveniji in državah članicah ter prikazali ureditev Evropske unije. S pomočjo primarnih in sekundarnih virov smo podali priporočila za urejanje politike v prihodnosti. Izvedli smo polstrukturirane intervjuje z različnimi javnopolitičnimi akterji, s katerimi smo preverjali raziskovalna vprašanja. Ugotovitve kažejo, da se je implementacijski deficit pokazal s pomanjkanjem kadrovske zmogljivosti in njihovo neizobraženostjo, s pomanjkanjem delovanja lokalnih javnopolitičnih akterjev in komunikacije med različnimi akterji ter oteženega dostopa do financiranja.

Ključne besede: socialno podjetništvo, socialna ekonomija, Zakon o socialnem podjetništvu, zadruge, implementacija.

Implementation Deficit of Public Policy in Social Entrepreneurship

This master's thesis is a comparative analysis of the implementation of social entrepreneurship practices in Slovenia and foreign countries. A hypothesis about the unsuccessful implementation was formed from which a tendency for the generation of new solutions arises. A thesis about the implementation deficit was constructed with the theoretical approach by Hogwood and Gunn (1984). At the same time, the bottom-up and top-down implementation approach was substantiated and verified during the analysis process. In the following, more focus was laid on the social state reform and the determination of reasons for changes in social economy, which inevitably led to the emergence of social entrepreneurship. The implementation process was performed with a structural analysis of three different sets of political, institutional and program assistance. Subject to the different sets, the social entrepreneurship systems of Slovenia and other EU member states have been analyzed, followed by a presentation of EU regulations. Recommendations for future policy regulations were formed with the help of primary and secondary sources. Semistructured interviews with different policy representatives were conducted in order to examine the research questions. The results have shown that the implementation deficit is caused by lack of personnel and education, insufficient operation of local policy representatives and communication between different stakeholders, as well as reduced access to financing.

Keywords: social entrepreneurship, social economy, the law of social entrepreneurship, cooperatives, implementation.

KAZALO

Kazalo tabel.....	6
1 Uvod.....	8
2 Izvajanje javnih politik	13
3 Socialna ekonomija	16
3.1 Reforma države blaginje.....	16
3.2 Pojem socialno podjetništvo	19
4 Analiza politike socialnega podjetništva v Sloveniji	20
4.1 Struktura analize problema	20
4.2 Politična podpora	22
4.3 Institucionalna podpora	25
4.3.1 Vključenost v programe MDDSZ	25
4.3.2 Pravni in programski akti	26
4.3.3 Vloga različnih jp igralcev	34
4.4 Programska podpora	35
4.5 Analiza stališč javno-političnih igralcev	41
5 Mednarodno okolje	46
5.1 Politična podpora	46
5.2 Institucionalna podpora	47
5.2.1 Pravni akti	47
5.2.2 Vloga različnih javno-političnih akterjev.....	52
5.3 Finančna podpora	53
6 Primeri dobrih praks socialnega podjetništva v EU.....	55
6.1 Zakonodajni okvirji v državah.....	55
6.2 Finančna podpora	57
6.3 Podporna struktura.....	59
6.4 Različna partnerstva	59
6.5 Španska kooperativa Mondragon	60
6.6 Kritike socialnega podjetništva	62
7 Sklep	64
8 Literatura.....	67
Priloge	76
Priloga A: Intervju z Mojco Metelko	76
Priloga B: Intervju s Tadejem Slapnikom	78
Priloga C: Intervju z Dimitrijem Samsalom	80
Priloga Č: Intervju z dr. Andrejo Črnak Meglič	82
Priloga D: Intervju s Tomislavo Arh	84

Kazalo tabel

Tabela 2.1: Funkcije in vpliv akterjev v socialnem podjetništvu.....	21
Tabela 5.1: Usmeritve Strategije razvoja socialnega podjetništva.....	27
Tabela 3.1: Rezultati javnega razpisa leta 2009.....	36
Tabela 3.2: Rezultati javnega razpisa leta 2012.....	37
Tabela 7.1: Zakonodaja držav na področju socialnega podjetništva v sklopu kooperativ.....	55
Tabela 7.2: Zakonodaja socialnega podjetništva v državah članicah.....	56
Tabela 7.3: Ureditev socialnega podjetništva v EU in Sloveniji.....	57

Kazalo slik

Slika 7.1: Struktura skupine Mondragon.....	60
---	----

Kratice

CECOOP	Evropsko združenje delavskih kooperative, socialnih kooperativ ter socialnih podjetij
Desus	Demokratska stranka upokojencev Slovenije
ESS	Evropski socialni sklad
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
EU	Evropska unija
LDS	Liberalna demokracija Slovenije
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MF	Ministrstvo za finance
MKO	Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
NVO	Nevladne organizacije
SD	Socialni demokrati
SDS	Slovenska demokratska stranka
SLS	Slovenska ljudska stranka
so.p.	Socialna podjetja
Zares	Zares – socialno liberalni
ZSocP	Zakon o socialnem podjetništvu

1 Uvod

Sledi krize se odražajo ne le v gospodarski in ekonomski, vendar tudi v socialni sferi. V znanstvenih krogih opozarjajo na neskladje v prerazporeditvi virov, saj ekonomija in tehnologija naraščata z močjo 60–100 %, socialna sfera pa zaostaja le z 5 % rasti. Prav to neskladje naj bi bilo vzrok ekonomske krize. Eden izmed modelov je odpiranje tretjega sveta in razvoj socialne ekonomije (Integra 2009, 1).

V Evropski uniji (nadalje EU) je stopnja BDP na področju socialnega podjetništva 10 %, kar pomeni, da predstavlja socialno podjetništvo 11 milijonov delovnih mest. Stopnja v Sloveniji je 1 % BDP in tako omogoča socialnemu podjetništvu v našem prostoru veliko možnosti za razvoj in posledično ustvarjanje novih delovnih mest (Regionalni razvojni forum »S socialnimi kooperativami do lokalne samooskrbe« 2013).

Socialno podjetništvo je ključni element evropskega socialnega modela in je tesno povezan s strategijo Evropa 2020. Lizbonska strategija naj bi od leta 2000 do leta 2010 pripomogla k dvigu socialne dimenzije tako s promocijo, poglobljenimi analizami in znanjem, in k razvoju novih idej tako v EU kot na nacionalni ravni. EU vendar v praksi ni uspela zmanjšati razlik med ekonomijo, zaposlitvami in socialnimi politikami. Vpliv konkurence je še vedno prevelik in tako na nacionalnih nivojih problem še ni bil rešen. Nove priložnosti pa naj bi se tako rešile v sklopu Lizbonske strategije in strategije Evropa 2020 (Marlier, Rudi, Van Dam 2010, 34). Na podlagi analize evropske zakonodaje, usmeritev in dobrih praks socialnega podjetništva v Evropi bomo v magistrski nalogi preverjali izvajanje politike socialnega podjetništva v Sloveniji. Tudi Evropska komisija je v letu 2011 svoje prioritete še bolj vključila v okviru socialno podjetniške iniciative, kar naj bi vplivalo tudi na Slovenijo (The eu single market). Slovenija je začela urejati področje razmeroma pozno, zato je potrebno primerjati, kako je potekala implementacija v drugih evropskih državah.

V Sloveniji se je socialno podjetništvo pričelo formalno razvijati s sprejetjem Zakona o socialnem podjetništvu leta 2011 (ZSocP) ter Uredbe o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva. To sta poleg posebnih računovodskih standardov za socialna podjetja tudi edina dokumenta, ki iz strani države ureja to področje (MDDSZ Socialno podjetništvo). V zakonu so določene pomanjkljivosti, saj je področje zastavljeno preozko, na drugi strani pa uredba omogoča delovanje v skoraj vseh področjih delovanja podjetij, razen bančništva. Pravne oblike, ki so ustanovljene v okviru zakona s statusom socialnega podjetja, nič ne pridobijo. Trenutno imamo v Sloveniji registriranih le 21 socialnih

podjetij v letu in pol delovanja zakona. Do sedaj je država izvedla dva Javna razpisa iz sredstev Evropskega socialnega sklada za spodbujanje socialnega podjetništva, vendar je bil razpis zastavljen širše, saj ni bilo potrebno, da je bil prijavitelj socialni podjetnik po statusu iz zakona. Tadej Slapnik, bivši poslanec stranke Zares, sekretar evropskega poslanca Iva Vajgla in hkrati pobudnik sprejetja zakona, se zaveda, da trenutni sistem podporne podlage še ni dovolj, da bi bila socialno podjetja lahko samozadostna, kot je to drugje v Evropski uniji. Zakon in Strategija razvoja socialnega podjetništva še ne predstavljata dejanskih ukrepov, ki pa morajo biti sistemsko in dolgoročno naravnani. Če bi želeli 20.000 brezposelnim, ki nimajo možnosti klasičnega zaposlovanja, omogočiti delovno mesto v socialnem podjetju, moramo razviti tudi socialno-podjetniške kompetence in poskrbeti za razvoj kooperativnega poslovnega modela. To podporno okolje bi moralo biti zagotovljeno tudi v lokalnem okolju, saj le tako lahko spodbudimo razvoj delovnih mest v manj razvitih območjih, čemur je socialno podjetništvo tudi namenjeno (Tadej Slapnik 2013).

Da bi se socialno podjetništvo lahko razvijalo, bi bilo potrebno področje urediti celostno. To se nanaša na pripravo programov, strategij, koordinacijo in delovanje vseh partnerjev ter njihove informiranosti in izobraženosti. Tukaj smo tudi prepoznali deficit implementacije socialnega podjetništva, ki ga bomo v magistrski nalogi tudi podrobneje obravnavali. S pomočjo evropskih dobrih praks, pa bomo lahko podali priporočila Sloveniji, kako urejati problematiko naprej.

Tudi Hogwood in Gunn (1984, 13) sta se spraševala, zakaj so določene politike manj zastopane v vladi ali pa slabše dejansko izvedene v praksi, čeprav so formalno sprejete. V našem primeru se lahko vprašamo enako. Zakaj socialno podjetništvo ni bolj zastopano kot vladna politika, saj lahko izboljša socialno in gospodarsko stanje v državi. Da bi se socialno podjetništvo lahko nemoteno razvijalo, je potrebna tudi ustrezna podlaga javnopolitičnih dokumentov, ki bi to omogočili. Glede na to, da v Sloveniji v trenutnih dokumentih ni veliko zaslediti regulacije socialnega podjetništva, imamo še veliko prostora za razvoj. Področje se brez delovanja javnih politik ne mora dobro razvijati, saj potrebuje podporno okolje države. Nova vlada si je za eno izmed prioritet postavila tudi razvoj socialnega podjetništva ter prepoznala pomembnost ureditve področja z javno politiko in tudi zato bi bilo potrebno preveriti izvedbo implementacije, preveriti ali je nastal implementacijski deficit in poiskati usmeritve za naprej.

Metodologija

Glede na zapisana izhodišča bo cilj magistrske naloge analizirati dosedanje izvajanje politike socialnega podjetništva in oceniti ali je pri izvajanju nastal implementacijski deficit.

Namen je razumeti delovanje javnopolitične vsebine na področju socialnega podjetništva in nuditi informacije, ki bi izboljšale stanje na tem področju (Kustec Lipicer 2009, 90).

Magistrska naloga je utemeljena na metodologiji spremljanja izvajanja javne politike in hkrati formativnega vrednotenja do sedaj izvedene politike.

Hipoteza:

Zaradi neuspešne implementacije javne politike, se je pojavila potreba po njeni adaptaciji, kar se kaže skozi vzpostavitev novih mehanizmov in rešitev za nadaljnji razvoj socialnega podjetništva.

Indikatorji, s katerimi bomo dokazali ali ovrgli hipotezo:

- kadrovske pomanjkanje državnih akterjev na področju,
- neizobraženost javnopolitičnih akterjev,
- pomanjkanje delovanja lokalnih javnopolitičnih akterjev,
- neusklajeno delovanje javnopolitičnih akterjev,
- ocena uporabnikov (socialnih podjetij),
- seznanjenost z evropskimi praksami.

Metodologija oz. metode preučevanja

V sklopu raziskovanja bomo uporabili naslednje metode in tehnike (Kustec Lipicer 2009, 136–147):

- Primarna in sekundarna analiza vsebin

V analizo bomo vključili različne javnopolitične dokumente: zakonodajne, strateške, usmeritvene ter tudi raziskave, analize in statistike, ki dokazujejo dosedanje urejenost socialnega podjetništva.

Na evropski ravni bomo v analizo vključili:

- Poročilo OECD o socialni vključenosti (OECD 2010),
- Poročilo Evropske komisije o socialni ekonomiji in socialnem podjetništvu (Evropska komisija 2013),
- analizo delovanja Evropskega socialnega sklada, Evropskega sklada za regionalni razvoj in Evropskega kohezijskega sklada (2013),
- analizo delovanje Evropske investicijske banke (Evropska investicijska banka 2013),
- analizo Resolucije o socialnem podjetništvu (2011).

Na področju Slovenije bo analiza vključevala:

- dokumentacijo MDDSZ (MDDSZ 2013),
 - Koalicijski sporazum (2008) in Koalicijsko pogodbo (2012),
 - Operativni program razvoja človeških virov (2008),
 - Strategijo razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 (2013),
 - Zakon o socialnem podjetništvu (2011), Zakon o zadrugah (2009), Uredbo o določitvi dejavnosti socialnih podjetij (2012).
- Družboslovni intervju

Z analizo različnih deležnikov, posameznikov, strokovnjakov in tistimi, ki so odgovorni za implementacijo, je potrebno opraviti intervjuje, da lahko opravimo primerjalno analizo (Majchrzak 1984, 76).

Opravili bomo polstrukturirane intervjuje, saj intervjuvance ne želimo omejevati pri odgovorih. Dobesedni prepisi intervjujev so v prilogi.

Intervjuvali bomo:

- Tadeja Slapnika, sekretarja Foruma socialnega podjetništva, poslanca Zares v pretekli vladi ter sekretarja Iva Vajgla v Evropskem parlamentu. Intervjuvanec je eden izmed ključnih akterjev pri spodbujanju socialnega podjetništva v Sloveniji v sklopu Foruma socialnega podjetništva. Pri sprejetju Zakona o socialnem podjetništvu je imel poleg dr. Andreje Črnak Meglič (SD) pomembno vlogo. Informacije, ki nam jih bo podal, bodo prispevale h ključnemu razumevanju celotnega stanja področja (Slapnik 2013).
- dr. Andrejo Črnak Meglič, poslanko državnega zbora v stranki SD in predsednico odbora za delo, družino, socialne zadeve in invalide. Imela je pomembno vlogo pri sprejetju Zakona o socialnem podjetništvu. Z intervjujem bomo pridobili

vpogled v delovanje strank na tem področju in kakšna so predvidevanja o zakonodajnih spremembah (Črnak Meglič 2013).

- socialni podjetji Zavod Vrtnica, so.p. in Zavod Knof, so.p. Podjetji sta registrirani po Zakonu o socialnem podjetništvu. Intervjuvani podjetji nam bosta podali informacije o praksi socialnega podjetništva v Sloveniji, kar je pomembno za razumevanje delovanja politike v praksi (Samsal in Metelko 2013).
- predstavnika MDDSZ, ki nam bo podal mnenje o izvajanju politike iz strani države, o težavah, ki se pojavljajo v izvajanju ter o vlogi ministrstva na področju socialnega podjetništva (Arh 2013).

- Monitoring

Metoda monitoringa se uporablja za spremljanje implementacije politike. Tako bo tudi v našem primeru spremljanje implementacije javne politike v Sloveniji skozi delovanje političnih strank, javnopolitičnih igralcev, podjetij in ostalih organizacij, ki delujejo na tem področju. Na Evropski ravni pa skozi delovanje evropskih institucij.

- Časovna študija prej in potem

Zakon o socialnem podjetništvu je bil sprejet leta 2011, kar je bilo ključno za razvoj socialnega podjetništva. Analizirali bomo delovanje evropskih in slovenskih institucij pred letom 2011 in potem. Tako bomo pridobili vidik ali je Slovenija v zaostanku za evropskimi državami ali ne.

- Opazovanje z udeležbo

Metodo opazovanja z udeležbo (Maychrzak 1984, 62) smo uporabili z udeležbo na Regionalnem razvojem forumu: S socialnim podjetništvom do novih delovnih mest v Posavju (marec 2013), na delavnici o socialnem podjetništvu (april 2013) in z udeležbo na okrogli mizi o kooperativah (julij 2013). Z udeležbo na dogodkih smo pridobili neposredne informacije o politiki v Sloveniji in o težavah, s katerimi se soočajo socialni podjetniki ter tudi predloge rešitev.

2 Izvajanje javnih politik

Ko preučujemo vlado, preučujemo njene javne politike. Dye (v Fink Hafner 2002, 13) pravi, da z javno politiko tako odgovorimo na vprašanje: Kaj vlada dela? Zakaj to dela? Kakšno spremembo dosega? Javna politika je tako odločitev vlade, ki lahko pomeni tudi ne delovanje, meni Dunn (v Fink Hafner 2002, 13). Ali se je vlada tudi v našem primeru odločila za nedelovanje ali politika samo ni bila uvrščena na dnevni red, da bi jo celostno uredili? Kako pa se je politika razvijala v EU? Pomemben je tudi pogled Andersona, saj naj bi bila javna politika načrtno delovanje enega ali več igralcev za reševanje problemov (Kustec Lipicer 2006, 16). Leslie Pal loči med štirimi skupinami javnopolitičnih igralcev: zakonodajne, izvršne, sodne, kar so državni igralci, ostali pa so tisti, ki se organizirajo v sklopu civilne družbe: interesne skupine, informacijski sektorji in državljani kot posamezniki. V naši analizi bomo vključili državne kot tudi civilno-družbene, nacionalne kot tudi nadsacionalne igralce. Država se mora odločiti, kako bo z javno politiko uredila področje socialnega podjetništva. Kaj so njeni cilji, kako bo dosegla spremembe in katere javnopolitične akterje bo vključila. Država se v veliko primerih oddalji od reševanja določenega problema, vendar kasneje ugotovi, da bi bila njena vključitev potrebna. Še posebno se to pojavlja v razvojnih politikah, zaposlovanju, okoljevarstvo in prestrukturiranje industrije. Dokazano je, da je vlada bolj uspešna v zakonodajni funkciji kot pri izvajanju zakonodaje, pojav pa je Dunsire (v Hogwood in Gunn 1984, 197) poimenoval »implementation gap«. Socialno podjetništvo zajema vsa zgoraj zapisana področja, prav tako pa je vlada pripravila le zakonodajne rešitve, ki pa niso dovolj za delovanje socialnega podjetništva v Sloveniji. Neuspešna implementacija lahko izvira iz treh razlogov: 1.) slabe izvedbe; 2.) Slabe politike; 3.) Slabih okoliščin. Kako je to v socialnem podjetništvu, bomo preučili v pričujoči nalogi.

»Top down« pristop implementacije

Pri izvedbi implementacije je potrebno biti pozoren na naslednje (Hogwood in Gunn 1984, 199–205):

1. Vpliv zunanjih dejavnikov, na katere javnopolitični igralci nimajo vpliva (v kmetijstvu je primer suše, lahko pa so tudi politični, kar pomeni neuresničljivi za določene interesne skupine).
2. Zagotoviti je potrebno dovolj virov in časa za implementacijo.
3. Zagotovljena mora biti prava kombinacija virov.

4. Javna politika mora biti zastavljena na vzroku in posledici. Problem mora biti pravilno utemeljen, da se lahko razreši. Nekatere politike so neuspešne zato, ker so slabe politike in ne zato, ker bi bile slabo izvajanje.
5. Čim več je vzročno-posledičnih povezav, večja je verjetnost, da bo politika neizvedena.
6. V kolikor implementacijo izvaja več organizacij, je potrebno več koordinacije in nadzora nad izvajanjem programa, da bo ta izveden uspešno.
7. Komunikacija ima med partnerji zelo pomembno vlogo, da bodo cilji partnerjev enako zastavljeni.
8. Naloge partnerjev morajo biti natančno določene.
9. Komunikacija in koordinacija med partnerji je zelo pomembna. Najbolj uspešen je centraliziran sistem upravljanja.

Vse zgoraj zapisane značilnosti moramo upoštevati, če želimo implementacijo določene politike izvesti kakovostno. Pomembne bodo pri analizi sedanjega stanja socialnega podjetništva kot tudi pri nasvetih za delovanje politike in področja naprej.

Na uspešnost implementacije lahko vplivajo različne spremenljivke, ki sta jih podala Van Meter in Van Horn v (Fink Hafner 2007, 167–168):

- »opredelitev javnopolitičnih standardov in ciljev,
- razpoložljivi viri,
- učinkoviti odnosi in sodelovanje med raznovrstnimi javnopolitičnimi igralci,
- upoštevanje značilnosti določenega ekonomskega, socialnega in političnega okolja,
- odziv izvajalcev na implementacijo politike.«

Ali je vlada upoštevala vse te značilnosti pri regulaciji socialnega podjetništva? V sedanji javni politiki to ni bilo tako. Van Meter in Van Horn (v Hill in Hope 2009, 46) sta prav tako zapisala, da visok konsenz lahko prinese velike spremembe v politiki, hkrati pa je participacija ključnega pomena pri oblikovanju politike. Bardach (v Hill in Hope 2009, 48) poudarja, da je implementacija politični proces. Uspešna implementacija bo po njegovem mnenju iz perspektive »top down« le z spremljanjem razvoja te politike.

»Bottom up« pristop implementacije

Lipsky (v Hill in Hupe 2009, 51) zagovarja tezo, da neposredni izvajalci (»street level bureaucrats«) politike (primer policistov, socialnih delavk, ipd.) s svojim izvajanjem ter z načinom, kako se spopadajo s problemom, izvajajo politiko, kakršno jo vidijo oni in na način,

ki ga poznajo. Zaradi pritiska ti izvajalci izvajanje prilagodijo tako, da so od njih nizka pričakovanja. Situacije, s katerimi se srečujejo, so nepredvidljive, zato morajo sami najti rešitev. Pričakovanja vlade so tu zanemarljiva. Ena izmed pomembnih teorij je tudi Hjernova (v Hill in Hupe 2009, 53), ki govori da imajo organizacije, ki delujejo na specifičnem področju velik vpliv na izvajalce politik, saj jih ti področni izvajalci in lokalni politiki izvedejo ne glede na predpostavke, kje in kako so te politike v organizacijah nastale. Politika ni konstantna, saj vključeni igralci prihajajo iz različnega okolja. Tako jo igralci različno interpretirajo in lahko pride tudi do velikih sprememb (Barret in Fudge v Hill in Hupe 2009, 55).

Proces implementacije mora biti tudi odnos med javno politiko in njenim izvajanjem ter vsebuje interakcijo med tistimi, ki želijo javno politiko udejanjiti in tistimi, od katerih je izvajanje odvisno. Barret in Hill v (Lajh leto 2007, 162) menita, da je implementacija pogosto odvisna od pogajanja in kompromisov, javne politike pa so tako rezultat kompromisov med:

- nasprotujočimi vrednotami,
- različnimi interesi,
- oblikovalci, izvajalci in ciljno skupino državljanov te politike.

Vlade za implementacijo uporabljajo različne mehanizme, s katerimi izvajajo politike. Howlett in Ramesh (2003, 194–195) govorita o dveh vejah, in sicer o vsebinskih ter postopkovnih instrumentih. Torej tiste, ki vplivajo na program in na njegov rezultat, ter tiste, ki regulirajo politiko, da ne pride do manipulacije.

3 Socialna ekonomija

3.1 Reforma države blaginje

Finančna kriza je prizadela Slovenijo in tako se od leta 2008 dalje nezaposlenost povečuje. Leta 2008 je bilo registrirano število brezposelnih 63.215, meseca februarja 2013 pa je številka narasla na kar 124.066 (SURS 2013, 19). To pojasnjuje tudi vse večje politično zanimanje za socialno podjetništvo, ki bi lahko bilo rešitev gospodarskih in socialnih vprašanj (OECD in MDDSZ 2010, 7). Socialna podjetja lahko uporabimo za reševanje problemov na lokalni ravni, saj rešujejo probleme, s katerimi se javne in profitne organizacije ne uspejo ukvarjati. V Sloveniji so še razmeroma redka in prezrta s strani javnih agencij, vendar pa se politična volja spreminja. Z Zakonom o socialnem podjetništvu je Slovenija dobila pravni okvir za delovanje teh podjetij, ki imajo vlogo pri razvoju lokalnega gospodarskega okolja v Sloveniji (OECD in MDDSZ 2010, 6).

Preučevanje socialnih politik ni enako kot razumevanje, kako je nekaj v praksi. Razumevanja ne moremo enačiti z gradnjo avtocest ali rastjo dreves. Da bi razumeli socialni problem, moramo razumeti, kaj ostali ljudje mislijo o problemu in kako ga vidijo. Analize socialnih problematik ne pričnejo analizo z dejstvom, da je nekaj prav ali narobe, temveč raziščejo vse točke problema (Chambers in Wedel 2005, 8–9).

Socialni analitik mora uporabiti naslednje postopke (Chambers in Wedel 2005, 10):

1. identificirati, kako je problem določen;
2. identificirati vzrok in posledico;
3. analizirati ideologijo;
4. analizirati, kdo pridobi in kdo izgubi glede na problem.

Velikokrat prihaja do nesoglasij ali negotovosti med centralno vlado in lokalnimi oblastmi kar vodi k neprizadevnosti določenih ravni za dejanja. Kot primer, leta 1990 je vlada Margaret Thatcher sprejela smernice in zakonodajo za reformo socialne oskrbe. Vendar se je v naslednjem obdobju izkazalo, da nameni niso bili jasni. Lokalne oblasti, ki se niso poenotile z vlado, tako niti niso imele prostora, da bi naredile drugače (Baldock 2012, 13).

V devetdesetih letih je Evropa zaradi visokih nezaposlenosti sprejela novo politiko, ki jo je poimenovala Evropski socialni model. Ta politika temelji na splošnem povečanju zaposlitev

in ne na zmanjšanju ljudi, ki iščejo zaposlitev. Potrebno je bilo spremeniti državo blaginje in zaposlitvene politike ter se osredotočiti na stopnje zaposlitve, se osredotočiti na vpliv socialnih politik na zaposlitev in revščino ter se prilagoditi na spremembe v demografiji, družbi in produktni organizaciji. Potrebno pa se je bilo tudi soočiti z enotnim trgom in globalizacijo (Trubek in Mosher 2003, 35).

V tranzicijskih državah oz. postsocialističnih državah centralne Evrope je nato po tranziciji prišlo do velikih razlik. Iz državnega upravljanja do tržnega sistema je prišlo v relativno kratkem času. Liberalnih dimenzij iz Skandinavskih držav, kljub formalnim podobnostim v državno-socialističnih modelih, ni bilo moč najti. Področje, na katerem je bil velik napredek, je bila pluralizacija blaginje. Tretji sektor veliko pripomore k statusnim dejavnostim in z inovativnimi socialnimi praksami. Problem nastane, ko država pričakuje, da bo tretji sektor nadomestil njeno vlogo, sama pa ne zagotovi sredstva in profesionalnih standardov (Guillen in Alvarez 2001, 127–138).

»Trg delovne sile in sistem socialne varnosti določata distribucijo virov znotraj družbe in vplivata na družbeni razvoj.« Ko njuno delovanje ni usklajeno, je to vidno v brezposelnosti. Naloga države je tako uravnavati njuno delovanje (Kopač 2004, 37). Nov način državne blaginje je aktivacijska politika. Socialni prejemki imajo lahko tudi negativen vpliv na brezposelne, zato so se z reformo države uvedle nove politike državne blaginje. Aktivacijski ukrepi so usmerjeni v dvigovanje posameznikove stopnje zaposljivosti z različnimi programi usposabljanja in izobraževanja. Del te politike je pa lahko tudi »employability«, torej blaginja osredotočena na zaposljivost. Aktivacija naj bi tako posameznikom omogočala zmanjšanje izključenosti s trga delovne sile, jim zagotovila pravico do dela, družbi pa zagotovila kohezivnost in gospodarsko rast (Kopač 2004, 69–70). Kako je potekal ta postopek v Sloveniji, bomo predstavili v nadaljevanju.

Slovenija je v kratkem obdobju doživela dve večji gospodarski krizi. Tako kot v drugih državah, je tudi pri nas mogoče opaziti neravnotežje med ekonomsko učinkovitostjo in socialno pravičnostjo. Sistem socialne varnosti se ne mora več prilagajati ekonomskemu sistemu. Tako ni več mogoče zagotoviti socialne varnosti osebam, ki se srečujejo s fleksibilnimi oblikami zaposlovanja in brezposelnim. Sistem socialne varnosti je potrebno preurediti tako, da bo posameznikom zagotavljal varnost na podlagi njihove dejanske aktivnosti na trgu dela (Ignjatović 2010, 141).

Stopnja revščine se je od leta 2008 naprej povečevala. Stopnja tveganja revščine za delovno aktivno populacijo se je povečala s 3,5 odstotka v letu 2007 na 5,1 odstotka v letu 2008. Stopnja tveganja revščine pri brezposelnih pa se je v letu 2008 povečala na 37,7 odstotka. Visoka stopnja tveganja kaže tudi na dejstvo, da je trenutni sistem zavarovanja za primer brezposelnosti prestrog, saj so kriteriji za denarno nadomestilo ustvarili prevladujočo obliko pomoči – socialno pomoč. Število uporabnikov se je glede na spremembo zakona zmanjšalo, saj je bilo nujno sprejeti katero koli obliko začasnega ali občasnega dela. Slovenska vlada je uvedla različne ukrepe, s katerimi je reševala ekonomsko krizo od leta 2008 naprej. Eden izmed njih je tudi aktivna politika zaposlovanja, ki je imela pomembno vlogo tudi pri pospeševanju aktivacije in zaposljivosti brezposelnih oseb. V primerjavi z državami EU je Slovenija do leta 2007 za ukrepe politike zaposlovanja porabila manjši delež BDP-ja, ta trend pa je po letu 2009 z spremembami na trgu delovne sile spremenila. Za socialno varnost je tako v letu 2009 porabila kar 150 milijonov evrov (Ignjatović 2010, 147–150).

V času visoke gospodarske krize so se stroški države povečali, k čemu je najbolj botrovalo povečanje relativnih izdatkov za socialne transferje. Odstotek izdatkov za socialna nadomestila se je povečal in sicer od leta 2008 za 3,8 % (UMAR 2012, 4). Z ukrepi uravnoteženja javnih financ so se odhodki proračuna za leto 2013 glede na 2012 zmanjšali: odstotek pokojninskega varstva (2012: 15,2 %, 2013: 13,8 %) in socialne varnosti (2012: 11,9 %, 2013: 10,6 %). Povečali pa se bodo deleži za podjetništvo in konkurenčnost (Program stabilnosti 2013, 39). V letu 2011 je bilo porabljenega denarja za socialno zaščito 15.331 milijonov evrov (SURS 2013).

V gospodarski krizi se mora Slovenija tudi spopasti z nekaterimi izzivi na trgu delovne sile in sistemu socialne varnosti. Ti izzivi pa so lahko rešljivi s socialnim podjetništvom (Ignjatović 2010, 150–154):

1. Izvajanje strategije aktivnega staranja

Stopnja delovne aktivnosti starejše populacije je med najnižjimi v EU in eden večjih strukturnih problemov v Sloveniji. Z novo pokojninsko reformo, ki je v veljavi od januarja 2013, se je sicer doba za upokojevanje podaljšala na 40 let delovne dobe in najmanj 60 let starosti.

2. Segmentacija trga delovne sile

Povečuje se število pogodb za določen čas med mladimi. V primerjavi z evropskimi državami je ta delež mladih največji. Problem pa je tudi z visoko brezposelnostjo mladih.

»Stopnja anketne brezposelnosti med mlajšimi v starostni skupini 25–29 let, je leta 2011 znašala 14,2 %. Za primerjavo: leta 2007 je ta v Sloveniji znašala 8,2 %, tj. manj od povprečja EU (8,7 %); leta 2011 pa smo povprečje EU (12,6 %) že presegli« (Statistični urad 2013).

3. Odprava togosti na trgu delovne sile

Podatki iz leta 2009 kažejo, da je delež delovno aktivnih oseb v storitveni dejavnosti med najnižjimi v EU, kar pomeni da bi moralo od 117.000 do 151.000 prebivalcev iz proizvodnje in kmetijstva v storitveno dejavnost.

Socialno podjetništvo v zakonu ureja ravno zaposlovanje ranljivih skupin (starejših in mladih brezposelnih), ki bi problem z zaposlovanjem lahko rešilo, hkrati pa so socialna podjetja primerna za različna področja delovanja.

3.2 Pojem socialno podjetništvo

Za primerno utemeljitev preučevanja socialnega podjetništva, in kaj naj bi kot javna politika pomenila, bomo uporabili naslednje teoretske zasnove. Socialna podjetja niso ustanovljena s strani države, proizvajajo tržne in netržne proizvode in storitve, ustanovljena pa so z družbenim ciljem. Delujejo po demokratičnem principu članstva in uporabnikov ter zaposlenih in tako temeljijo na solidarnosti njenih članov, dobiček pa ne delijo med ustanovitelje (Lužar in drugi, 2005, 9).

Kot pojem socialno podjetništvo lahko razumemo različno (Branco in drugi 2004, 1):

- Je podjetniški pristop s socialnim namenom doseganja tržnih ciljev, dobiček pa namenja koristim posebno ranljivim skupinam (Hibbert in Hoog).
- Delimo ga lahko na dve kategoriji:
 - Dejavnost, ki v profitnem sektorju vključuje socialno vključenost in ugodnosti, ki pripadajo tistim, ki združujejo dobro s koristnim.
 - Aktivnost, ki pospešuje podjetniški pristop v neprofitnem sektorju z namenom doseganja dolgoročne stabilnosti.

Za ožjo definicijo in boljšo opredeljenost, kaj je naloga socialnega podjetnika, so Branco in drugi zapisali tudi (2004, 15):

- Socialni podjetnik skrbi za ohranjanje socialnih vrednot in si hkrati prizadeva za vključevanje v proces odkrivanja novih možnosti, inoviranja in učenja.
- Socialni podjetnik se zaveda priložnosti, kjer država ne zadosti potrebam državne blaginje.

- Uvaja inovacije in s tem odgovarja na najgloblje družbene probleme.

Vsi definirani elementi socialnega podjetništva so pomembni za definiranost javne politike. Potrebujemo jih, da lahko razumemo, kako naj bi področje delovalo, in tako pravilno umestimo javne politike glede na njihovo definicijo.

4 Analiza politike socialnega podjetništva v Sloveniji

4.1 Struktura analize problema

Glede na teoretična izhodišča lahko problem implementacijskega deficita razdelimo na več sklopov. Javna politika je lahko uspešno implementirana, če zadosti kompromisu različnih pogojev. Glede na strukturo analize področja, ki je razdeljena na politično podporo, institucionalno in programsko podporo, bomo zapisali pregled socialnega podjetništva v Sloveniji. Tako bomo pridobili informacije o delovanju političnih strank, institucij (vladnih in nevladnih) ter finančni podpora.

1. Politična podpora

V našem primeru implementacije socialnega podjetništva ima v veliki meri vpliv politična podpora. Politične stranke v državnem zboru tako oblikujejo politike in sprejmejo zakonodajo na vseh področjih. So eden najpomembnejših javnopolitičnih akterjev, saj sprejemajo zakonodajo, ki je ključna za izvajanje politik. Zakoni tako narekujejo del izvajanja politike v praksi in ključno vplivajo na njen razvoj. Z aktivnostjo strank na določenih področjih tudi lahko opazimo ali politične stranke menijo, da je področje pomembno ali ne.

2. Institucionalna podpora

Ko politični vrh sprejme odločitev o določeni politiki, so za nadaljevanje izvajanja politike zadolžena različna ministrstva, javne agencije, zavodi, občine in nevladne organizacije. Ti javnopolitični igralci imajo pomembno vlogo, saj predstavljajo neposredni stik s prebivalstvom in socialnimi podjetji. Vsak igralec ima določeno vlogo, ki je v hierarhiji izvajanja zelo pomembna. Če na določeni stopnji nastanejo problemi, jih je potrebno čim prej in kakovostno rešiti, saj lahko v nasprotnem primeru pride do težav.

Pri socialnem podjetništvu imajo največji vpliv na implementacijo naslednje institucije:

Tabela 2.1: Funkcije in vpliv akterjev v socialnem podjetništvu

Institucija	Funkcija	Vpliv
Država, ministrstva: MDDSZ, MGRT, MF, MKO.	Pripravljajo akte, razporedijo naloge na podrejene državne organe.	Imajo največ informacij, ki jih morajo pravilno posredovati. Če jih ne, lahko pride do pomanjkanja informacij, ki jih podrejeni organi potrebujejo za izvajanje.
Občine	Samostojno delovanje in angažiranje na področju.	Neposreden vpliv pri podajanju informacij in pomoč pri ustanovitvi socialnega podjetja.
Regionalne razvojne agencije	Samostojno delovanje in priprava projektov ali v povezavi z občino.	Posreden vpliv pri informiranju o socialnem podjetništvu in s projekti.
Nevladne organizacije	Informiranje o razpisih, projektih, zakonodaji. Priprava različnih delavnic, prikaz dobrih praks ter izmenjava mnenj.	Nevladne organizacije so v veliki meri tudi ustanovitelji socialnega podjetja. Z medsebojno pomočjo in informiranjem pomagajo pri delovanju socialnega podjetja.
Banke in investicijski skladi	Ponudba kreditov z nižjimi obrestnimi merami.	Zagotavljanje finančne pomoči.

Pri delu različnih akterjev moramo biti pozorni na:

- Zadostno koordinacijo med partnerji.
- Komunikacija med partnerji mora bit zagotovljena.
- Naloge partnerjev morajo biti dobro določene.
- Spremljati je potrebno odziv uporabnikov politike.
- Visok konsenz med različnimi igralci.

3. Programska podpora

V ta sklop uvrščamo podporo finančnih virov (projektov, ki se izvajajo) in kadrovskih virov (ljudi, ki delujejo na tem področju).

Potrebno je zagotoviti:

- Dovolj virov in časa za implementacijo.
- Upoštevati je potrebno značilnosti ekonomskega in socialnega okolja.

V nadaljevanju bomo analizirali politiko socialnega podjetništva glede na zgoraj zapisano strukturo analize problema.

4.2 **Politična podpora**

Vključenost socialnega podjetništva v koalicijskih pogodbah in programih strank

»Mednarodne izkušnje potrjujejo, da je pri obravnavi tako zapletenega vprašanja, kot je socialna izključenost, pomembno, da se politika uskladi in poveže na lokalni, regionalni in nacionalni ravni in da je dobro zasnovana in primerna glede na pluralnost različnih akterjev na tem področju.« Politika mora sodelovati in vključiti zainteresirane strani subjekte socialne ekonomije, namesto vladanja od zgoraj navzdol. Le s sodelovanjem z lokalnimi in regionalnimi ravni lahko dosežke učinke (OECD 2010, 20).

Kot smo že zapisali, je bilo socialno podjetništvo zapisano v dveh Koalicijskih pogodbah, in sicer leta 2008 in leta 2013. Koalicija strank leta 2011 ni načrtovala urejanja področja socialnega podjetništva. Sklepamo lahko, da je tudi zaradi tega področje, ki bi ga morala urejati država, v tem letu zastalo.

Leta 2008 so v Koalicijsko pogodbo stranke Socialni demokrati (SD), Zares – nova politika, Demokratična stranka upokoencev Slovenije (DeSUS) in Liberalna demokracija Slovenije (LDS) zapisale naslednje točke, ki sovpadajo s socialnim podjetništvom (2008, 4–62):

- Spodbujanje investicij v inkubatorje in tehnološke parke (Ministrstvo za gospodarstvo),
- Spodbujanja sodelovanja zaposlenih pri upravljanju, notranje lastništvo zaposlenih in udeležba delavcev pri dobičku, modernizacija zakona o participaciji zaposlenih pri upravljanju (Ministrstvo za gospodarstvo),
- Razvijanje novih storitev na trgu dela in omogočanje boljše zaposljivosti socialno depriviligiranih skupin (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve),

- Krepitev socialnega podjetništva in razvoj tretjega sektorja. Sprejetje Zakona o socialnem podjetništvu, strategije in akcijskega načrta (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve),
- S podporo socialnega podjetništva zagotavljanje vključevanja depriviligiranih skupin v delo (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve).

Naslednja koalicija je bila sklenjena leta 2012. V koaliciji so sodelovale stranke Slovenska demokratska stranka (SDS), Državljanska lista Gregorja Viranta (DL), Desus, Slovenska ljudska stranka (SLS) in Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi). Pogodba ne omenja socialnega podjetništva, ampak se osredotoča le na širše gospodarstvo, ki bi lahko zajemalo tudi socialno podjetništvo (13–50):

- Spodbujanje zaposlovanja mladih in starejših,
- Sistem VEM, vse na enem mestu za gospodarske subjekte,
- Učinkovitejše medresorsko usklajevanje na področju regionalnih politik,
- Zagotavljanje pogojev za medsebojno sodelovanje lokalnih skupnosti in z neposrednim vplivom na lokalni gospodarski razvoj.

Koalijska pogodba (2012, 15), ki je bila podpisana 12. 3. 2013 med strankami Pozitivne Slovenije (PS), SD, DL in Desus-a, ponovno v delo vlade vključi spodbujanje socialnega podjetništva in zapiše, da je nujno sprejeti strategijo do leta 2020 z jasnimi operativnimi cilji.

Pogodbe zadnjih treh vlad imajo skupne nekatere točke, in sicer kakovostna javna uprava, ki mora nuditi državljanom tudi učinkovito lokalno samoupravo, ter uspešno koriščenje sredstev EU. Obe točki sta za implementacijo socialnega podjetništva zelo pomembni, saj sta vir informacij in prihodkov novoustanovljenih podjetij.

Iz pogodb lahko sklepamo, da koalicije levosredinske vlade poudarjajo socialno vključenost, dialog s civilno družbo in zato tudi pri njih opazimo spodbujanje socialnega podjetništva. Medtem ko desnosredinska vlada podpira podjetništvo samo, socialno podjetništvo niti ne omenja. Tako je to eden izmed glavnih problemov, ki ga lahko opazimo. Vlada narekuje politike in tako tudi razvoj določenih področjih. V našem primeru druga vlada ni imela posluha za socialno podjetništvo, zato je v tem času ta del razvoja, ki bi se moral nadaljevati, zaostal.

Mnenje strank o zakonu o socialnem podjetništvu

Poslanci so ob drugi obravnavi zakona o socialnem podjetništvu načeloma podpirali zakon.

Mnenje strank bomo opredelili glede na koalicijo in opozicijo. Opozicijo so sestavljale SD, Zares, DeSUS in LDS.

Levosredinske stranke koalicije so podale naslednja mnenja. V SD (Andreja Črnak Meglič in Dejan Levanič) so pojasnili, da se bo s socialnim podjetništvom vključilo v trg dela tiste, ki imajo manj možnosti za vključitev. Po njihovem mnenju ustvarjanje dobička ni glavni motiv, ampak možnost socialnega podjetništva kot rešitev iz krize. V Desus-u so opozorili, da je potrebno pomen socialnega podjetništva še dograditi, da bo vključeval tudi bolj ogrožene skupine prebivalstva, kot so pripadniki romske skupnosti ali brezdomci (Franc Jurša). V LDS so povedali (Ljubo Germič), da je pomembno zgraditi tudi podporno okolje, ki bo omogočalo razvoj tega področja. Poslanska skupina nepovezanih poslancev je podala predlog, da se dobiček deli tudi med zaposlene. V Zares (Tadej Slapnik) so podprli zakon, saj je med njihovimi cilji tudi inovativna obogatitev storitev. V SD (Andrej Črnak Meglič) so povedali tudi, kakšna je vloga države v socialnem podjetništvu. Najprej mora država zagotoviti pravni okvir in pogoje delovanja socialnih podjetij, nato pa bo pripravljala štiriletne strategije za spodbujanje socialnega podjetništva in letne načrte aktivnosti. V zakonu je zapisano tudi, da bo nastal sklad za razvoj, kjer bodo sredstva, rezervirana za razvoj socialno-podjetniških spodbud. Država pa bo pripravila tudi shemo državne pomoči za podjetja, ki bodo zaposlovala težje zaposeljive skupine ljudi (Siol.net 2011).

V desnosredinski stranki SDS so spomnili, da socialna podjetja v Sloveniji niso novo področje, saj tako delujejo že invalidska podjetja. V SLS (Gvido Kres) so z dopolnili predlagali, da kot socialna podjetja lahko delujejo tudi kmetije. V SD (Andreja Črnak Meglič) so nato pojasnili, da so kmetije lahko socialna podjetja, če so organizirane kot pravne osebe, če gre za fizično osebo, pa to ni mogoče (RTVSLO 2011).

Nevladne organizacije so strankam postavile vprašanje: »V kolikšnem času po izvolitvi nove vlade nameravate sprejeti Strategijo za razvoj socialnega podjetništva in katere izmed ukrepov, ki jih kot možne predvideva Zakon o socialnem podjetništvu, boste realizirali?« Odgovorili so bili objavljeni v mesecu novembru 2011 (Za razvoj NVO 2011).

V stranki SDS so sporočili, da obžalujejo, da je bilo premalo narejeno za implementacijo Strategije za razvoj socialnega podjetništva. Vlada namreč na predlog Sveta za socialno podjetništvo sprejme strategijo, vendar po posvetovanju s socialnimi partnerji in podjetji ter drugimi organizacijami civilne družbe (Za razvoj NVO 2011). V SLS menijo, da je sprejet zakon v določenih točkah neuresničljiv oz. finančno nestabilen. Socialna podjetja naj bi imela glede pridobivanja državnih pomoči enak položaj kot ostala podjetja, saj se le tako lahko zagotovi konkurenčnost na trgu. Socialnim podjetjem se lahko pomaga tudi z davčnimi olajšavami, ustanoviti pa je potrebno tudi sklad za socialno podjetništvo, ki ne bo podpiral zgolj novih projektov, ampak tudi že obstoječe (Za razvoj NVO 2011).

V Desus-u so mnenja, da sama strategija ne pomeni zagona socialnega podjetništva. Potrebno je uzakoniti zaščitena delovna mesta ter spodbuditi ljudi za zaposlovanje v socialnih podjetjih. Po njihovem mnenju se sedaj preveč financira delodajalca, moralo pa bi se tudi posameznike. Spodbude so lahko različne, od subvencije k plači zaposlenega, do oprostitve DDV pri storitvah ali izdelkih. Tudi sklad je dobra rešitev, vendar pa se zavzemajo za razširitev že delujočega Sklada za spodbujanje zaposlovanja invalidov in ne ustanavljanju novega sklada (Za razvoj NVO 2011). Stranka LDS je pričakovala sprejetje nove strategije v roku enega leta po izvolitvi nove vlade. Podpirali so ustanovitev sklada ter financiranje podjetniških inkubatorjev. Ker zagovarjajo enak položaj vseh podjetij, morajo biti kriteriji za dodeljevanje sredstev vezani na vsebino in ne na status (Za razvoj NVO 2011). Stranka Zares je bila ena izmed najbolj prizadevnih za sprejetje zakona, zato bodo tudi strmeli k čimprejšnjemu sprejemu strategije ter nadgradnje ukrepov (Za razvoj NVO 2011).

4.3 Institucionalna podpora

4.3.1 Vključenost v programe MDDSZ

Socialno podjetništvo je vključeno v Operativni program razvoja človeških virov za leto 2007–2013 (2008). Pod točko Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti program omenja programe, namenjene dolgotrajno brezposelnim, starejšim od 50 let, mladim, invalidom in ostalim funkcionalno oviranim osebam. Poleg aktivnosti informiranja, svetovanja in izobraževanja je bil predstavljen tudi ukrep socialnega podjetništva, ki vključuje vse naštetih ranljive skupine in je koristen za lokalno okolje, saj opravlja storitve v javnem interesu (Služba Vlade RS za lokalno samoupravi in regionalno politiko 2007, 108).

4.3.2 Pravni in programski akti

Pravni akti so pomembna pravna osnova za delovanje socialnega podjetništva, saj so z njimi določeni osnovni pojmi in zakonitosti delovanja socialnega podjetništva v Sloveniji. Prav tako je pomembno preveriti urejenost področja v programskih dokumentih.

Strategija socialnega podjetništva

Strategija socialnega podjetništva je bila v pripravi že januarja 2012, vendar zaradi neprimernosti ni bila sprejeta. MDDSZ je tako celo leto pripravljalo nov osnutek, ki pa je bil ravno tako neprimeren. Predlaganih je bilo le 50 subvencij za zaposlovanje letno, medtem ko država letno financira kar 3.200 javnih del, katerih namen ni trajna zaposlitev. Finančni ukrepi za razvoj socialnega podjetništva so tako iz strani CNVOS ocenjeni na 56 milijonov Evrov (CNVOS 2013). Strategija zaradi menjave vlad tako nekaj časa ni bila sprejeta. Vlada potrjuje Svet za socialno podjetništvo, ki nato potrdi Strategijo. Zaradi menjave vlad tako svet ni bil konstituiran in posledično ni bila sprejeta strategija.

Vlada je nato sprejela Strategijo razvoja socialnega podjetništva 2013–2016, in sicer 25. junija 2013. Predstavlja izhodišče za pripravo programa ukrepov v socialnem podjetništvu za posamezno leto, ki ga pripravi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v sodelovanju z ostalimi ministrstvi, Svet poda mnenje, sprejme pa ga Vlada RS.

V strategiji je opravljena analiza potreb in priložnosti socialnega podjetništva v Sloveniji. Priložnosti, ki so zapisane v strategiji, so (Strategija razvoja socialnega podjetništva 2013, 9–10):

- Socialno podjetništvo je priznано v EU, zato je veliko podpore v finančnem smislu z različnimi finančnimi instrumenti.
- Priložnosti v lokalnem razvoju.
- Primerno okolje za vključevanje težje zaposljivih skupin na trg dela.
- Mogoča je nadgradnja javnega sistema naročanja na enak način kot zelena javna naročila, »Buying social«.

Hkrati je v strategiji zapisano tudi nekaj nevarnosti (Strategija razvoja socialnega podjetništva, 9):

- Kratkotrajne rešitve za probleme, ki zahtevajo drugačen pristop reševanja.

- Enačenje socialnega podjetništva z nevladnim sektorjem.
- Nепреpoznavanje potenciala s strani ministrstev.

Glavni cilji strategije so torej (Strategija razvoja socialnega podjetništva, 10):

- Spodbuditi prepoznavnost socialnega podjetništva.
- Izboljšati podporno okolje.
- Spodbuditi zaposlovanje ranljivih skupin.

Iz ključnih ciljev so tako v razpredelnici zapisane konkretne usmeritve v določenem segmentu (Strategija razvoja socialnega podjetništva, 12–14).

Tabela 5.1: Usmeritve Strategije razvoja socialnega podjetništva

Razvojni cilj	Ukrep	Cilj	Izvajalec
Povečanje prepoznavnosti socialnega podjetništva	Projekti promocije ter izmenjave domačih in tujih dobrih praks	Vsaj dve akciji letno	MDDSZ, ministrstva in občine
	Informativne delavnice	Izvedba 30 delavnic letno v okviru vstopnih točk VEM	MGRT
Nadgradnja podpornega okolja	Preučitev možnosti prilagoditve zakonodaje za koriščenje ukrepov podpornega okolja za podjetništvo	Priprava zakonodajnega predloga	MGRT
	Dopolnitev sistema svetovanja vstopnih točk VEM	Izvedba usposabljanja svetovalcev vstopnih točk VEM o postopku registracije socialnega podjetja in zakonskih podlagah	MDDSZ
		Pomoč vstopnih točk VEM pri	MGRT

		registraciji socialnih podjetij in izvedba svetovanj	
		Izvedba usposabljanj za osebe, odgovorne za poslovanje in za delo z ranljivimi skupinami – usposabljanje bodo izvajali na vstopnih točkah VEM.	MDDSZ, MGRT
	Svetovanje in promocija kmetijam	Izvajanje svetovanj na terenu – predvidenih 6400 ur	MKO
	Nadgradnja javnega naročanja	Vključitev socialnega podjetništva med ponudnike v sitemu javnega naročanja	MF in ostala ministrstva
Spodbujanje zaposlovanja ranljivih skupin	Spodbude za zaposlovanje	Do 1500 subvencij	MDDSZ
	Izvedba učnih delavnic z namenom socialne in delovne vključenosti ranljivih skupin	Vključitev 200 oseb v delavnice	
	Spodbujanje ustanavljanja socialnih podjetij tipa B v sklopu povabil za javna dela	Izvajanje programov javnih del	

Vir: Strategija razvoja socialnega podjetništva (2013, 12–14).

V strategiji je zapisano tudi, da je pomembno usklajeno delovanje institucij, ki delujejo na področju socialnega podjetništva. Tudi občine so odgovorne za načrtovanje, financiranje in

izvajanje politike na lokalni ravni. Ker so socialna podjetja tesno povezana z lokalnim okoljem in ustvarjajo nova delovna mesta, so zato občine pomembno podporno okolje. Potrebno je usposobiti ključne akterje pomembnih funkcij in regionalnih institucij, saj je lahko od njih veliko odvisen razvoj področja (Strategija razvoja socialnega podjetništva, 18).

V nadaljevanju bomo analizirali zakonodajne akte, ki se nanašajo na področje socialnega podjetništva, in jih zapisali v kronološkem zaporedju sprejetja.

Zakon o socialnem podjetništvu

Temeljna podlaga socialnemu podjetništvu je Zakon o socialnem podjetništvu. V Sloveniji imamo tudi Zakon o zadrugah, ki je v veljavi od leta 1992 in bi ga bilo potrebno spremeniti.

Razlogi za sprejem zakona

Oblike pomoči brezposelnim skozi projekte javnih del in s subvencioniranjem niso prinesle novih zaposlitev za posebej ranljive skupine. Zaradi demografskih, socialnih in ekonomskih sprememb je nastala sprememba po reformi javnih storitev. Socialno podjetništvo bi tako lahko delovalo prilagojeno potrebam lokalne ravni in manjših ciljnih skupin. Ukrepi za spodbujanje gospodarstva so predvsem usmerjeni v vzpostavljanje ugodnejšega okolja za srednja in mala podjetja, katerih razvoj pa ne mora zadostiti vsem specifičnim potrebam trga (Slapnik 2010, 16–17).

Cilji zakona so bili (Slapnik 2010, 19):

- Obogatiti storitve na lokalni ravni, kjer zasebni in javni sektor ne želita vstopati.
- Nevladnemu sektorju omogočiti vstop v podjetništvo.
- Vključiti socialno izključene na trg dela.
- Dvig stopnje nezaposlenosti na področjih, kjer drugi ukrepi niso učinkoviti.

Zakon o socialnem podjetništvu temelji na Italijanskem zakonu 381 o socialnih zadrugah, ki vključuje dve vrsti socialnih zadrug. Obe vrsti sta podjetniški, medtem kot ena izvaja samo socialne storitve, druga pa na vključevanje prikrajšanih delavcev, ki predstavljajo 30 % zaposlenih. Od leta 1991 se zadruge širijo s povprečjem od 10 do 20 % (OECD 2010, 18).

V zakonu sta določeni dve kategoriji socialnih podjetij, in sicer tipa A in tipa B. V nadaljevanju bomo opisali njune razlike.

Socialno podjetje tipa A

Zaposlovati mora najmanj enega delavca v prvem letu in najmanj dva delavca v nadaljnjih letih poslovanja. V prvem letu poslovanja mora podjetje doseči 40 % prihodkov iz dejavnosti socialnega podjetja, v drugem letu pa 50 %. Dejavnosti, ki jih lahko socialna podjetja opravljajo, so določena v 5. členu zakona ter v Uredbi (Zakon o socialnem podjetništvu, 8. člen).

Položaj tretjega sektorja v primerjavi s gospodarskimi družbami kaže na to, da bo ustanavljanje socialnih podjetij za zadnje lažje, saj bolje poznajo delovanje tržne ekonomije. Problem pri gospodarskih družbah je njihov osnovni namen, ki ni doseganje socialnih ciljev. Sistem spodbud in subvencij ne rešuje enako položaja organizacij, ki nimajo enakih izhodišč za ustanavljanje socialnih podjetij. Rešitev bi bila delitev organizacij tretjega sektorja na obseg dejavnosti (Zidar in Rihter 2009, 78–79).

Socialno podjetje tipa B

Socialno podjetje tipa B je ustanovljeno za zaposlovanje podjetij tipa B iz 6. člena, v katerem je zapisano, da so ranljive osebe (Zakon o socialnem podjetništvu, 6. člen):

- invalidi,
- brezposelne osebe z duševnimi in telesnimi okvarami,
- brezposelne osebe, ki so brez zaposlitve zadnjih 24 mesecev ali več,
- brezposelne osebe, ki so na Zavodu za zaposlovanje prijavljene več kot šest mesecev in so iskalci prve zaposlitve,
- brezposelne osebe: nad 55. letom starosti, pripadniki romske skupnosti, mladoletne osebe brez zaključenega osnovnega ali nižjega izobraževanja ter ostale težje zaposljive osebe.

Podjetja morajo v akt o ustanovitvi zapisati določbo o nepridobitnosti in načela, ki bodo opredeljevala njihovo javno korist in socialni značaj. Opredeljevati mora njihovo dejavnost, katere skupine ljudi bo zaposlovalo in opredeliti način razpolaganja s sredstvi (Zakon o socialnem podjetništvu, 12. člen). Podjetja morajo v prvem letu delovanja predložiti dokazila o opravljanju dejavnosti. Ministrstvo lahko odredi prepoved delovanja kot socialno podjetje, če ne izpolnjuje določenih pogojev (Zakon o socialnem podjetništvu, 20. člen):

- glede zaposlovanja,
- delitve premoženja,
- nenamenske uporabe javnih sredstev,
- ne posluje v skladu z zakonom in ustanovitvenim aktom itd ...

Za socialna podjetja je zelo pomembno tudi računovodstvo, saj morajo tista podjetja, ki ne opravljajo le socialnih dejavnosti, del teh podatkov izkazovati ločeno. Določen je računovodski standard, s katerim se določi vsebina in način zapisa letnega poročila (Zakon o socialnem podjetništvu, 22. člen).

Za delovanje socialnih podjetij sta temeljna naslednja vidika, opredeljena v Zakonu (ZSocP):

- Vsi delavci v socialnem podjetju morajo imeti možnost vplivanja na odločitve, ki so pomembne za njihovo delo in kakovost storitev in izdelkov (24. člen).
- Socialna podjetja morajo dobiček namenjati za investicije, izobraževanja delavcev, povečanje premoženja socialnega podjetja ali v usmerjanje nepridobitne dejavnosti (26. člen).

V zakonu so omenjene tudi spodbude, vendar je njihovo podeljevanje odvisno od ukrepov Republike Slovenije in niso določeni v tem zakonu.

Analiza zakona

Romana Zidar in Lilijana Rihter (2010, 73) sta v analizi zapisali, da je Slovenija vzpostavila nizke vstopne pogoje za tiste, ki želijo ustanoviti socialno podjetje, saj je temelj nepridobitnost oziroma prepoved delitve dobička med lastnike, kot opcijo pa lahko svojo dejavnost opravlja družbeno koristno. Nekatere organizacije bodo bolj ranljive in manj uspešne, saj nimajo enakih pogojev in ustreznih kompetenc in ekonomskega sektorja, imajo le več znanja na področju vključevanja v delo ranljivih skupin. V neenakem položaju so torej tako izvajalci kot zaposleni v teh podjetjih. Zaposlovanje ranljivih skupin v socialnih podjetjih naj bi bilo socialni korektiv. V času priprave zakona ni bilo opravljenih empiričnih raziskav, ki bi prikazale potrebe ranljivih skupin.

Zakon nedosledno uresničuje vključevanje oseb iz ranljivih skupin v socialna podjetja, da bi zagotavljal dolgotrajno izboljšanje položaja le-teh. V zakonu je določeno trajno zaposlovanje najmanj tretjine delavcev ranljivih skupin od vseh zaposlenih. K čemur sledi, da so zaposlitve

teh delavcev le za določen čas. S trajnim vključevanjem ranljivih skupin na trg dela se lahko zgodi podobno kot z ukrepi Aktivne politike zaposlovanja, ki ne prinesejo trajnih učinkov zaradi pomanjkanja delovnih mest. Socialna podjetja, ki bodo ustanovljena kot tip B, se bodo lahko ukvarjala s katerokoli dejavnostjo, zaposlovati pa bodo morala določeno kvoto delavcev iz ranljivih skupin. Le tretjina teh delavcev od vseh zaposlenih mora imeti trajno zaposlitev, kar pomeni, da je za te skupine lahko socialno podjetništvo le socialni korektiv, ki rešuje problem zaposlitve le za kratek čas (Zidar in Rihtar 2009, 80–82).

Vsem organizacijam je potrebno zagotoviti podporo pri doseganju ekonomskih in socialnih ciljev. To delo naj bi opravljala Javna agencije RS za podjetništvo in tuje investicije. Najbolj pomembno je, kako bo socialno podjetništvo združevalo socialne in ekonomske vidike in ustvarjalo pozitivne učinke. (Zidar in Rihtar 2009, 83–84).

Z nepopolnim razumevanjem socialne ekonomije naj bi zakon o socialnem podjetništvu nastal, meni Bojan Radej iz Slovenskega društva evalvatorjev (Sukič 2011). Kritiki menijo, da je Zakon preveč ozko naravnani le na tržni del socialne ekonomije in slabo skladen s potrebami socialnih projektov v realnosti. Uvaja preveč trga in tudi države, zanemarija pomen avtonomije izvajalcev in strank socialnih storitev v odnosu do trga in države s subvencijami. Tako pa so stranke storitev socialnih podjetij pasivne, kar pa je slabost obstoječe klasične sociale, ki je razlog za iskanje novih načinov socialnih storitev (Sukič 2011). Tudi ministrica za delo, družino in socialne zadeve, Anja Kopač Mrak je ocenila, da bi morala strategija o socialnem podjetništvu biti že nekaj časa v izvajanju, vendar je svet, ki jo sprejema, ni bil pravočasno konstituiran. Na podlagi izkušenj naj bi zakonu manjkalo najbolj podporno okolje. Problem je tudi v tem, da se razvija samo en tip podjetja (tip B), ki zaposluje ranljive skupine in finance črpa le iz državnih subvencij, na trgu pa samostojno ne preživi. Trenutno se z socialnim podjetništvom ukvarjajo le nevladne organizacije, podjetja pa se v njem še niso prepoznala. V Sloveniji se potrebuje največ podjetij tipa A, ki za delovanje potrebujejo podjetniško idejo, ustvarjajo dobiček, ki pa ga nato ne delijo kot običajno, ampak po načelih socialnega podjetništva. To pomeni, da se dobiček podjetja vloži v njegov nadaljnji razvoj (Rebernik 2013). Glede na zakon je bilo na dan 26. 8. 2013 v register vpisanih 21 socialnih podjetij.

Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva

Nanaša se na področja, ki jih vključuje zakon v 5. členu in jih tako razširja. Z uredbo pridobijo status socialna podjetja tipa A iz zakona. Nepridobitna pravna oseba mora opravljati

dejavnosti v okviru uredbe, če želi pridobiti status socialnega podjetja tipa A. Uredba je bila sprejeta kasneje, kar pomeni, da so podjetja tipa A pridobila status kasneje (Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva 2013).

Pravilnik o spremljanju poslovanja socialnih podjetij

Pravilnik ureja način spremljanja poslovanja socialnih podjetij in način ugotavljanja izpolnjevanja pogojev, ki so določeni v zakonu. MDDSZ spremlja delovanje socialnih podjetij in pregleduje njihovo delovanje glede na pravne akte (Pravilnik o spremljanju poslovanja socialnih podjetij 2013).

Zakon o zadrugah

Eden izmed ključnih modelov socialnega podjetništva so zadruge. V Sloveniji se niso spremenile že od leta 1990. Do sedaj so veljale le kot oblika organizacije, primerna za kmetijstvo in gozdarstvo. Zakon o zadrugah urejata Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. To preprečuje, da bi zadruge izven tega sektorja dostopale do podpornih storitev in subvencij iz drugih ministrstev. Zakon o zadrugah je bil zapisan leta 1992 in spremenjen leta 2009 v skladu z evropskim pravnim redom. Zadruga je »organizacija vnaprej nedoločenega števila članov, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi svojih članov ter temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu ter enaki pravici članov do udeležbe pri delovanju in upravljanju« (OECD 2010, 13). Razvoj zadrug do sedaj ni bil dovolj podprt. Gozdarske in kmetijske zadruge ne poslujejo pod enakimi pogoji kot zasebne družbe z omejeno odgovornostjo. Zadruge bi lahko delovale kot uspešna socialna podjetja, kar se kaže sedaj tudi pri različnih iniciativah pri ustanovitvi zadruge. V zadnjih mesecih opažamo primere odkupa podjetja iz strani zaposlenih in ustanovitev zadruge, saj bi v drugem primeru podjetje propadlo. Zadruge so se sposobne prilagoditi različnim družbenim okoljem in sistemom. Tako so se uveljavile kot socialna podjetja: v Italiji kot socialne zadruge, v Španiji kot socialno zadružna podjetja, v Poljski kot socialne zadruge, ki vključujejo ogrožene delavce (OECD 2010, 14).

V zakonu je zapisano, da se zadruga ustanovi z ustanovitvenim aktom, v katerem so zapisana zadružna pravila. Člani vstopijo v zadrugo s pristopno izjavo, s katero se strinjajo s pravicami in obveznostmi. Izjava mora vsebovati znesek in število deležev, ki jih pripravljen prevzeti podpisnik. Če plačila ne izvede, ga zadruga lahko tudi izključi. Denarna vrednost deležev je za vse enaka. Zadruga lahko ima občni zbor in predsednika ter nadzorni odbor. Tiste, ki imajo

več kot deset članov, imajo tudi upravni odbor. Najvišji organ je tako občni zbor, ki sprejema pravila, letna poročila, presežek, izgubo, izvolitev predsednika. Zaradi velikega števila članov občnega zbora, lahko imenujejo predstavnike, ki nato volijo za njih. Zadruga mora letno nameniti najmanj 5 % presežka za rezerve, poleg tega pa se lahko ustanovijo prostovoljni skladi. Del presežka se nato razporedi za druge namene ali med člane v sorazmerju z njihovim poslovanjem (Zakon o zadrugah).

V zakonu je omogočena tudi ustanovitev zadružne zveze. V Sloveniji zveza združuje 73 zadrug s področja kmetijstva, gozdarstva, lova, ribištva ter dve podjetji. Njen namen pa je zastopanje interesov v Sloveniji kot tudi v tujini ter pomoč članicam (Zadružna Zveza Slovenije 2013).

4.3.3 Vloga različnih ip igralcev

Po mnenju različnih izvajalcev socialnega podjetništva lokalne samouprave nimajo dovolj informacij, da bi jim lahko svetovale glede ustanovitve, izvedbe in različne pravno-administrativne podpore. Tako tisti, ki bi želeli ustanoviti socialno podjetje ali potrebujejo določeno pomoč s strani upravnih enot ali občin, ne samo da ne prejmejo informacij, temveč ti informirajo državne izvajalce glede same politike (Regionalni razvojni forum 2013). Iz česar sledi, da se v Sloveniji na lokalni ravni izvaja »bottom up« pristop, na nacionalni pa »top down«. Največji vpliv in tudi največje podporno okolje so različne nevladne organizacije, ki prirejajo različne konference in izobraževanja na temo socialnega podjetništva. Ob spremljanju različnih spletni strani ugotavljamo, da je zanimanja za socialno podjetništvo veliko, vendar je podpora s strani države trenutno le letni razpis za financiranje socialnih podjetij.

Veliko vlogo pri spodbujanju socialnega podjetništva ima v Sloveniji Forum za socialno podjetništvo. Njegova ključna naloga je informiranje in pomoč pri ustanavljanju socialnega podjetja. Organizirajo tudi konference in okrogle mize, na katerih se srečajo socialni podjetniki ter ključni akterji. Forum se povezuje z različnimi akterji, ki si želijo izboljšav na tem področju (Forum za socialno podjetništvo 2013). Na tem področju deluje tudi še nekaj nevladnih organizacij. Ena izmed njih je tudi Društvo mladinski ceh s projektom Socialni inovatorji. V sklopu projekta se izvajajo delavnice, nudijo brezplačen prostor novim socialnim podjetjem, izdali pa so tudi prvi priročnik v Sloveniji (Socialni inovatorji 2013). Kot akter, ki deluje na področju nevladnih organizacij, je tudi zavod Center za informiranje, sodelovanje in

razvoj nevladnih organizacij (CNVOS). Svetujejo o novostih ter ocenjujejo zakone in dokumente s področja socialnega podjetništva (CNVOS 2013).

4.4 Programska podpora

V Sloveniji pod programsko podporo lahko vključimo finančno podporo, ki jo omogoča MDDSZ z razpisom za spodbujanje socialnega podjetništva, ter banke in finančne sklade.

Razpisi za spodbujanje socialnega podjetništva

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je aktivnosti za razvoj in podporo socialni ekonomiji predvidelo tudi že pri pripravi Operativnega programa za razvoj človeških virov za obdobje 2007–2013, ki se financira iz sredstev Evropskega socialnega sklada. Na tej podlagi je v letu 2009 objavilo prvi Javni razpis za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva in za ta namen zagotovilo finančna sredstva v višini 2 milijona EUR. Razpisana sredstva so zadostovala za 9 najbolj ocenjenih projektov. V prvi fazi so projekti razvijali ali širili svoje tržne dejavnosti za izvajanje katerih so usposobili 102 osebi iz ranljivih ciljnih skupin. Tistim najbolj usposobljenim pa so nato v drugi fazi izvajanja projektov nudili zaposlitev za polni delovni čas za obdobje najmanj enega leta. Tako je bilo v okviru projektov socialnega podjetništva zaposlenih 30 oseb iz ranljivih ciljnih skupin (MDDSZ 2013).

Izbrani izvajalci projektov so s svojimi dejavnostmi posegali na zelo različna področja. Nekateri projekti so bili inovativni in so uvajali nove prakse na področja, na katerih v Sloveniji še ni bilo veliko storjenega (npr. nove prakse na področju turizma in turistične ponudbe za invalidne osebe in osebe s posebnimi potrebami, okoljsko naravnani projekti, katerih cilj je bil zmanjševanje količin odloženih odpadkov in varovanje naravnih virov), medtem ko so drugi nadgrajevali dejavnosti, ki se že izvajajo, vendar so jih ustrezno nadgradili (npr. področje delovanja tako imenovanih socialnih servisov, ki zagotavljajo pomoč na domu starejšim). Razvojno priložnost, ki jo prinaša socialna ekonomija, je bilo čutiti tudi v podprtih projektih, ki so se izvajali v Pomurju, regiji z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti. Izvajalci projektov so tako upoštevali posebne okoliščine pomurske regije, ki temelji na izkoriščanju naravnih in kulturnih danosti, zato so bili projekti usmerjeni predvsem v ekološko predelavo živil (MDDSZ 2013).

*Nekatere uspešne prakse, izkušnje in opažanja, ki so se razvile v okviru tega javnega razpisa, so dale razlog za načrtovanje **drugega razpisa za spodbudo socialnemu podjetništvu**, ki smo ga na ministrstvu objavili v mesecu februarju tega leta. Razpis je bil namenjen tako podpori za nadaljevanje izvajanja uspešnih praks iz prejšnjega javnega razpisa, prav tako pa je bila dana priložnost novim idejam in pobudam. Zanj je, iz sredstev ESS, namenjenih 4.500.000 EUR. Cilj javnega razpisa je bil podpreti projekte, ki bodo z razvijanjem dejavnosti socialnega podjetništva v usposabljanje vključili osebe iz ranljivih ciljnih skupin ter jim zagotovili zaposlitev za najmanj 18 mesecev za nedoločen ali določen čas s polnim ali polovičnim delovnim časom (MDDSZ 2013).*

Na javni razpis se je prijavilo 93 prijaviteljev, strokovna komisija pa je izbrala 17 najboljše ocenjenih projektov. 4 izbrani projekti nadaljujejo ali nadgrajujejo v preteklosti že podprte projekte socialnega podjetništva in socialnega vključevanja, ostali projekti pa bodo razvijali večinoma povsem nove poslovne ideje. Projekti se bodo izvajali med 24 in 36 meseci na območju celotnega območja Slovenije, in sicer 3 projekti v Prekmurju, po 2 projekta na Štajerskem, Primorskem in Posavju, po 1 na Gorenjskem, Koroškem in Dolenjskem in 5 projektov v Ljubljani in njeni okolici (več o posameznih projektih v prilogi1). Predvideva se, da bo v okviru izbranih projektov v usposabljanje vključenih 165 oseb, zaposlenih pa 60 oseb iz naslednjih ranljivih ciljnih skupin: starejši od 50 let, mladi brez ali z nizko stopnjo izobrazbe, Romi, migranti in begunci, invalidi, bivši odvisniki, obsojenci in brezdomne osebe (MDDSZ 2013).

Tabela 3.1: Rezultati javnega razpisa leta 2009

Naziv prijavitelja	Višina zaprošenih sredstev v EUR	Odobrena sredstva v EUR
Šent - slovensko združenje za duševno zdravje	228.117,47	228.117,47
Mozaik, društvo za socialno vključenost	196.216,00	196.216,00
BSC, Poslovno podporni center, d. o. o., Kranj	249.550,00	249.550,00
Društvo projekt človek	246.844,40	238.348,40
Okoljsko raziskovalni zavod	249.500,00	249.500,00
Društvo za pomoč in	189.149,40	186.680,29

samopomoč brezdomcev - Kralji ulice		
Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj	200.000,00	200.000,00
Centerkontura, družba za svetovanje, socialni razvoj, usposabljanje in založništvo d. o. o.	249.201,00	249.201,00
Biotehniška šola Rakičan	220.000,00	202.386,84

Vir: MDDSZ (2013).

Tabela 3.2: Rezultati javnega razpisa leta 2012

NAZIV PRIJAVITELJA	VIŠINA DODELJENIH SREDSTEV	TRAJANJE PROJEKTA	DEJAVNOST	CILJNE SKUPINE
Dobrote z. b. o - proizvodnja, predelava in prodaja kmetijskih izdelkov	292.910,00	24 mesecev	zbiranje, predelava in šivanje tekstilnih izdelkov (bivše Preventove delavke)	starejši od 50 let
KORENIKA, zavod za usposabljanje in zaposlovanje invalidnih oseb, Šalovci	299.952,75	36 mesecev	razvoj EKO turizma, eko- turistična kmetija na že obstoječem kmetijskem posestvu	starejši nad 50, mladi, Romi
DOBROVITA PLUS Družba za usposabljanje in zaposlovanje invalidov d. o. o	297.708	36 mesecev	razvoj geodetskih storitev (trenutno delujejo na področju urejanja goznih poti, parkov- nadgradnja v dejavnosti)	invalidi

Slovensko združenje za zmanjševanje škodljivih posledic drog - DrogArt	199.895,15	26 mesecev	storitve oblikovanja, oglaševanje, tisk posebej samo za NVO-je	bivši odvisniki od drog
Zavod za globalno učenje in razvoj projektov	299.792	34 mesecev	»Svetovna kuhinja po slovensko« kuharski tečaji, tabori, catering in televizijska oddaja	migranti, begunci
ŠENT - Slovensko združenje za duševno zdravje	299.982,95	36 mesecev	postavitev socialne trgovine v MB	starejši nad 50, mladi, invalidi
LOKALPATRIOT	296.401	36 mesecev	razvoj gostinske dejavnosti, ponudba EKO hitre prehrane, odkup Eko hrane od lokalnih kmetov, dostava hrane na dom s kolesi	mladi
Fundacija Vincenca Drakslerja za odvisnike - ustanova za zdravljenje odvisnikov, pomoč odvisnikom in njihovim svojcem	299.863,75	30 mesecev	center ponovne uporabe – zbirni center v KR (pokriva Gorenjsko) – zbiranje, renoviranje in obnova rabljenega pohištva, gospodinjskih aparatov ter nadgradnja rabljenih koles v električna kolesa	bivši odvisniki od drog, starejši nad 50, invalidi
NSK Zavod za spodbujanje kulture Sevnica	165.063,45	25 mesecev	center ponovne uporabe v	starejši od 50 let, mladi

			Sevnici	
PAN-NUTRI, kmetijsko živilski tehnološki center, d.o.o	299.124,85	36 mesecev	predelava kmetijskih pridelkov (oljnice, predelava zelenjavnih sokov, posušeni zelenjavni izdelki, konzerviranje zelenjave)	starejši od 50, mladi, invalidi, Romi, obsojenci,
EPeKa	299.984,30	36 mesecev	Romska gostilna v MB	Romi
Zavod za delovanje, razvoj in izobraževanje socialnega podjetništva KARO	299.023,00	34 mesecev	predelava rabljenih koles, organizacija ustvarjalnih delavnic, ozaveščanje OŠ o okoljski problematiki	migranti, mladi, starejši od 50 let
Zveza paraplegikov Slovenije	163.130	24 mesecev	servis gibalnih pripomočkov za invalide, projektiranje življenjskega okolja, svetovanje invalid invalidu	starejši od 50, invalidi
REGIONALNI SKLAD DELA ZA POMURJE, ustanova za izvajanje aktivne politike zaposlovanja	291.688	25 mesecev	zbiranje, sortiranje in predelava rabljenih oblačil v kolekcijo za nosečnice in invalide, igrače	starejši od 50 (bivše Murine šivilje), mladi
Zavod Mama	198.411,65	24 mesecev	razvoj mladinskega turizma v okoljih, kjer so na novo vzpostavljeni	mladi

			mladinski hostli v okviru mladinskih centrov	
Zavod Pelikan - Caritas, zavod za socialno varstveno, preventivno, vzgojno izobraževalno in zdravstveno delo	299.619,00	36 mesecev	pravična trgovina, prodaja domačih pridelkov in izdelkov – S Primorska	bivši odvisniki, obsojenci, brezdomci, mladi, starejši od 50
DRUŠTVO SLOVENSKO MAKEDONSKEGA PRIJATELJSTVA	197.450,15	30 mesecev	varstvo za otroke, družinski servis ter 5 novih didaktičnih igrač	mladi, starejši od 50 let

Vir: MDDSZ (2013).

Sklad 05

V Sloveniji je pričel delovati tudi Sklad 05, katerega namen je financiranje in razvoj družbenega podjetništva ter družbenih inovacij. Ponuja premostitvene kredite od 10.000 EUR do 100.000 EUR, za katere so zagotovljena evropska ali javna sredstva, vendar ne omogočajo likvidne izvedbe projekta. Za takšen kredit ni potrebno poroštvo ali podobne oblike zavarovanja, saj zato jamči Sklad 05 ali TISE, ki zagotavlja kredite. TISE je finančna skupina s Poljske, ki nudi finančno podporo družbeno koristnim projektom (TISE 2013). Od decembra 2012 do aprila 2013 je bilo odobrenih prošelj v vrednosti 309.880 EUR tovrstnih kreditov, v obravnavi pa je še 250.000 prošelj. Storitve Donacijski sklad 05 je namenjena zbiranju finančnih sredstev z davčnimi in mikro donacijami. Posamezniki tako lahko namenijo 0,5 % dohodnine financiranju koristnih dejavnosti. Ta namen pa potem odobri Sklad 05. Sklad sicer pridobiva sredstva iz namenih finančnih skladov, kot so Družbeni sklad, Jamstveni sklad, Donacijski sklad in podobno (Sklad 05 2013). Nekaj finančnih instrumentov pa nudi tudi Deželna banka, ki že nekaj časa sodeluje tudi z zadrugami.

4.5 Analiza stališč javno-političnih igralcev

Opravili smo intervjuje z različnimi javno-političnimi igralci, ki vplivajo na razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji in s socialnima podjetjema. Primerjava njihovih mnenj je ključna za naše sklepne ugotovitve. Intervjuvali smo dve socialni podjetji, ki sta registrirani v registru socialnih podjetij pri Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Zavod Vrtnica, so.p., in Zavod Knof, so.p. S strani političnih strank smo prejeli odgovore na naša vprašanja od poslanke stranke Socialnih demokratov, dr. Andreje Črnak Meglič ter od Tadeja Slapnika, preteklega poslanca stranke Zares, sekretarja poslanca Iva Vajgla v Evropskem parlamentu ter predsednika Forumu socialnega podjetništva. Iz strani države, pa smo intervjuvali dr. Andrejo Črnak Meglič iz stranke SD. Javno politiko smo definirali v sklopu treh različnih področij, kot smo si pripravili analizo.

1. Politična podpora

Intervjuvancem smo postavili vprašanje *Ali je politična podpora pomembna?* Tako socialna podjetja kot tudi Zares (Slapnik 2013) in poslanka SD (Črnak Meglič 2013) so pritrdili vprašanju. Stranke oziroma njihovi poslanci v Državnem zboru sprejemajo ključne zakone, ki so podlaga za delovanje javne politike. Z zakonodajnimi spremembami tako politiko spreminjajo in jo izboljšujejo glede na spremembe področja. Dimitrij Samsal iz Zavoda Vrtnica, so.p. (2013) je zaznal delovanje političnih strank na področju socialnega podjetništva v času vladajoče koalicije SD pod vodstvom predsednika vlade Boruta Pahorja. Tudi na področju socialnega podjetništva naj bi se v kratkem obdobju pripravile spremembe. Kot so nam povedali v SD (Črnak Megič 2013), so v poteku že spremembe Zakona o stvarnem premoženju, v katerem naj bi dodali zapis o možnosti občin o oddaji nepremičnin socialnim podjetjem brezplačno. dr. Andreja Črnak Meglič (SD) tudi sama omenila, da še deluje na tem področju. Želela je tudi pripraviti izobraževanje za organe registracije socialnih podjetij, vendar za to ni bilo odziva. Eden izmed ključnih problemov, zakaj je področje zastalo, je tudi menjava vlad. Svet za socialno podjetništvo je sestavljen iz predstavnikov ministrstev, ki jih potrди Vlada RS, ti pa nato sprejmejo strategijo razvoja socialnega podjetništva. V socialnem podjetju Zavoda Vrtnica, so.p, (Samsal 2013) so poudarili, da bi bilo zakonodajno podlago potrebno še spremeniti. V Zavodu Knof, so.p. (Metelko 2013) so nam povedali, da je nekaj socialnih podjetij pripravilo spremembe zakonodaje in jih tudi predalo poslancem iz Posavja. Večji poudarek je potrebno narediti pri spodbujanju podjetništva in ne le na poudarku na socialni strani socialnega podjetništva. Na tem področju je torej politika omejila razvoj in tako

povzročila enega izmed implementacijskih deficitov. Od sprejetja zakona do sedaj je MDDSZ prejelo le eno vprašanje s strani stranke Pozitivne Slovenije na temo socialnega podjetništva (Arh 2013). Tako se lahko strinjamo s trditvijo MDDSZ, da na področju sedaj delujejo le še stranke, ki so zakon predlagale.

2. Institucionalna podpora

Podpora različnih institucij je velikega pomena, saj te institucije (državne in nevladne) oblikujejo podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva. Zapisali smo že nekaj indikatorjev, ki jih bomo skozi odgovore intervjuvancev in tudi analize dokumentov preverili:

- Zadostna koordinacija med partnerji.

Svet za socialno podjetništvo je edini organ, v katerem so zastopana vsa ministrstva in tudi predstavnik socialnih podjetij, vendar njegova naloga ni koordinacija partnerjev. Vsako ministrstvo ima svojo nalogo, ki jo mora opraviti. Glede na mnenje MDDSZ in glede na zakonska določila so koordinator med ministrstvi. Spodbujajo sodelovanje med ministrstvi, organizirajo dogodke in koordinirajo delo ministrstev. Tako velik del nalog pripada MDDSZ, ki pa imajo zaradi varčevalnih ukrepov primanjkljaj kadrovskih virov in so tako zelo obremenjeni. Z administrativno in strokovno vlogo urejajo vse potrebno za delovanje Sveta, prav tako pa spodbujajo ministrstva, da delujejo na svojih področjih (Arh 2013).

- Komunikacija med partnerji mora bit zagotovljena.

SD (Črnak Meglič 2013) kot tudi predstavnica podjetja Zavod Knof (2013), so.p, so poudarili, da je za dobro delovanje potrebna komunikacija med različnimi partnerji. Socialna podjetja bi se morala združiti v združenje, v katerem bi potekala izmenjava mnenj in praks, hkrati pa bi lahko skupno zastopali svoja stališča na MDDSZ. Do sedaj jih ministrstvo ni vključilo v izmenjavo mnenj, s čimer bi pridobili mnenja o problemih, ki se pojavijo v praksi. Tudi med ministrstvi prihaja do razkorakov, saj so nekatera bolj naklonjena socialnemu podjetništvu kot druga. Sodelujejo pa le v okviru Sveta za socialno podjetništvo. Kot so omenili v SD (Črnak Meglič 2013), je to novo področje, za katerega je na ministrstvih potrebno določiti osebe, ki bodo za njega zadolžene. Tudi komunikacija med državno in lokalno ravniyo je zelo pomanjkljiva. Občine so po mnenju socialnih podjetij obveščene o področju s strani podjetij, s strani države pa ne. MDDSZ je mnenja, da je velik problem v kadrovskih resursih, tako na resornem ministrstvu kot na ostalih. Menjave strokovnih delavcev, ki bi opravljale delo na področju socialnega podjetništva,

ne prinašajo pozitivnih učinkov. Zaposleni tako niso informirani o področju, zato je delo tako zelo oteženo in tudi komunikacija je onemogočena. MDDSZ dobro sodeluje tudi s socialnimi podjetji, s svetovanjem pri ustanovitvi ter z že obstoječimi podjetji (Arh 2013).

- Naloge partnerjev morajo biti natančno opredeljene.

V Strategiji razvoja socialnega podjetništva so opredeljene naloge ministrstev. Vloga nevladnih organizacij je opozarjanje na probleme, vloga Forum za socialno podjetništvo pa svetovanje pri odprtju novega socialnega podjetja ter osveščanje. Naloge so določene v Zakonu o socialnem podjetništvu ter v Strategiji. Večina nalog opravlja resorno ministrstvo, glede na področja pa ostala ministrstva razen Ministrstvo za zunanje zadeve, ki na tem področju ne deluje. Z ukrepi, ki jih pripravlja MDDSZ, bodo naloge konkretizirane in bo tako tudi organizacija dela olajšana. Poleg MDDSZ imata najbolj pomembne naloge MGRT in MKO. MGRT pripravlja spremembe v podpornem okolju ter spremembe Zakona o podpornem okolju za podjetništvo, veliko potenciala pa ima MKO s kmetijsko politiko (Arh 2013).

- Spremljati je potrebno odziv uporabnikov politike.

Kot nam je povedala predstavica socialnega podjetja, MDDSZ socialna podjetja ni vprašalo za mnenje o politiki socialnega podjetništva. Ravno ta imajo največ informacij iz prakse in lahko svetujejo, kako rešiti določene probleme, zato bi bilo medsebojno sodelovanje potrebno. Na MDDSZ so sicer mnenja, da je potrebno spremljati izvajanje politike, saj samo z empiričnimi podatki lahko vrednotijo politiko in pripravijo ukrepe (Arh 2013). Vendar informacij o vrednotenju politik, razen razpisov za financiranje socialnih podjetij, nimamo.

- Visok konsenz med različnimi igralci.

Vsi igralci se strinjajo, da je to zelo pomembno področje, ki ga je potrebno razvijati. Tudi večina intervjuvancev meni, da je socialno podjetništvo najprej podjetništvo in šele nato deluje socialno. Vsako podjetje potrebuje ekonomsko strategijo razvoja, saj drugače ne mora uspeti. Vsa ministrstva se še ne zavedajo pomembnosti področja, zato tudi delovanje na vseh ni na enaki ravni. Tudi zaposlene in vodstva na ministrstvih je potrebno izobraziti o področju (Arh 2013).

Institucionalna podpora je tako s strani ministrstev kot s strani občin različna. Občine velikokrat niso informirane o področju, ministrstva pa imajo zaradi kadrovskih resursov omejeno delovanje. Kako bo delovanje v okviru ukrepov, zastavljenih v Strategiji o socialnem podjetništvu, bomo lahko ocenili čez dve leti. Do sedaj delovanja na različnih ministrstvih ni bilo, z ukrepi, ki jih bo določilo MDDSZ, pa se bo njihova vloga povečala. Največjo vlogo ima resorno ministrstvo, ki pa je glede na obseg nalog preveč obremenjeno. Problem je tudi v sodelovanju med ministrstvi ter njihovo nezavedanje o pomembnosti področja. SD (Črnak Meglič 2013) je poudarila, da so se problemi pri sodelovanju med ministrstvi pojavili že pri pripravi zakona, saj med ministrstvi ni bilo sodelovanja. Prav tako je bil problem, ker o področju ni bilo izobraženih oseb in tudi zato niso želeli sodelovati. Podala je tudi pobudo za izobraževanje organov, ki registrirajo socialna podjetja, saj prihaja do velikih napak. Tudi za to izobraževanje ni dobila sogovornika pri organizaciji, kljub temu, da bi bilo izobraževanje potrebno.

Velik vpliv na razvoj socialnega podjetništva ima po besedah Zares (Slapnik 2013) tudi Forum socialnega podjetništva, saj je bil prva institucija, ki je svetovala podjetjem v ustanavljanju. Pripravlja tudi različne konference, na katerih prihaja do izmenjave praks in tudi do polemik glede problemov. To je zelo pomembno, saj se na takšnih srečanjih zberejo socialna podjetja in izmenjujejo informacije. Srečanj in posvetov se udeležujejo tudi predstavniki MDDSZ, ki tako pridobijo vpogled v delovanje politike (Arh 2013).

3. Programska podpora

Večina sogovornikov se je strinjala, da je pri finančni podpori potrebno upoštevati, da morajo socialna podjetja najprej zagotavljati ekonomski uspeh. Da je podjetje uspešno, mora delovati po načelih ekonomije in ne temeljiti na subvencijah, so povedali tudi v Zavodu Vrtnica so.p. (Samsal 2013). Seveda pa mora delovati po načelih socialnega podjetja. Predstavnica socialnega podjetja je omenila problem, da invalidska podjetja niso socialna podjetja, saj pridobijo le-ta davčne olajšave zaradi zaposlovanja invalidov in se tako ne morejo enačiti s socialnimi podjetji po zakonu, ki teh olajšav nimajo. Intervjuvani podjetji sicer večji del prihodkov pridobita iz njune osnovne dejavnosti in prihodkov od prodaje. Zavod Knof poleg tega tudi zaposluje preko javnih del, prejeli pa so tudi sredstva iz razpisa MDDSZ. Izmed intervjuvanih se nobeno podjetje še ni prijavilo na evropski razpis. Država v okviru finančnih sredstev nudi le razpis za spodbujanje socialnega podjetništva. Na MDDSZ se zavedajo problematike financiranja preko razpisov, saj veliko podjetij po koncu subvencioniranega obdobja prekine zaposlovanje ranljivim osebam ali pa podjetja ne delujejo več. V sklopu

razvoja socialnih politik so se sicer razvili novi načini financiranja (»crowdfunding«, socialni investicijski skladi, mikrofinanciranje), ki prinašajo nove rešitve v financiranju (Arh 2013).

Kadrovski primanjkljaj se odraža najprej pri ministrstvih, ki so težko določila osebo, ki bo zadolžena za področje socialnega podjetništva. Prav tako tudi na občinah ni osebe, ki bi bila seznanjena s področjem, da bi lahko svetovala podjetjem pri ustanovitvi in delovanju. Država bi po mnenju poslanke morala poskrbeti za izobraženost državnih organov. V forumu socialnega podjetništva (Slapnik 2013) sodelujejo z Združenjem občin Slovenije in na tak način tudi poskušajo informirati vse občine o socialnem podjetništvu. Ministrstva se bodo morala pričeti zavedati pomembnosti problematike in nameniti več kadrovskih resursov socialnemu podjetništvu. Področja delovanja se spreminjajo in hkrati tudi širijo, zaradi vladnih ukrepov varčevanja pa je kadrovskih resursov manj kot je potreb. Tako je delovanje na ministrstvih tudi temu primerno (Arh 2013).

Če povzamemo stališča intervjuvanih javno-političnih igralcev ter jih primerjamo z analizo OECD, v kateri so bile zapisane ključne pomanjkljivosti, ki jih mora Slovenija odpraviti za razvoj socialnega podjetništva, pridobimo veliko skupnih točk.

Splošna priporočila (OECD 2008, 48–49):

- Pravni in davčni okvir socialne ekonomije ne bi smel biti prestrog in obremenilen za socialno podjetništvo.
- Politike, v katerih delujejo socialna podjetja, bi morale priznavati stroške dejavnosti, ki jih izvajajo socialna podjetja.
- Zakonodajna določila dostopa do javnih naročil in sistemov porokov.
- Socialna podjetja bi morala imeti podporo, kot jo imajo manjša in srednje velika podjetja (finančna podpora pri ustanovitvi, svetovanje in podobni mehanizmi).
- Priprava strategije razvoja podeželja s procesom soupravljanja z občinami in socialnimi podjetji.

Priporočila glede na tip organizacij (OECD 2007, 48–52)

1. Zadruga:

- Razvoj zadrug na podeželju in tako ublažitev socialne izključenosti.
- Razvoj programa za spodbujanje novih zadrug na področju vključevanja v delo in socialnega varstva.

- Omogočiti dostop do razpisov in podpornih struktur tako kot podjetja.
- Potrebno preučiti in vzpostaviti zakonodajo, ki podpira odkupe delavcev propadlih podjetij na način, kot je vključeno v italijanskem Marcorovem zakonu.

2. Socialna podjetja

- Izboljšanje vzdržnosti socialnih podjetij v okviru razpisov. Socialna podjetja temeljijo na projektnem delu in niso vzdržna dlje časa.
- Uporaba programa PROGRESS za razvoj socialnih podjetij.
- Krepitev podpornega okolja z okrepitevijo povezav s centri za socialno delo in JAPTI, ustanavljanjem socialnih inkubatorjev in podporo z začetnim kapitalom.
- Razmislek o pretvorbi javnih zavodov v socialna podjetja.
- Ustanovitev posojilnih skladov.
- Invalidskim podjetjem omogočiti razširitev na delovanje s prikrajšanimi ljudmi.
- Razviti strategijo izvajanja storitev, ki bi nadomeščale državo (socialne storitve, nega starejših, varstvo otrok).
- Organi, strokovne skupine in javnost morajo biti dobro obveščeni o spremembah zakonodaje o socialnih podjetjih.
- Razvoj sistemov meritev dodane vrednosti socialnih podjetij. Takšne meritve bi lahko postale tudi del sistema javnih naročil.

3. Ostale organizacije:

- Odgovornost gospodarskih družb: razvoj strategije socialne odgovornosti gospodarskih družb za spodbujanje potenciala za sodelovanje z davčnimi olajšavami za mala in srednja in velika podjetja ter človekoljube. Torej vzpostavitev sistema spodbud za človekoljube.
- Sindikati: razviti vlogo predvsem pri odkupih delavcev propadlih podjetij.
- Politični procesi: Pri oblikovanju politik je potrebno vključiti interesne skupine na vseh ravneh in potrebno je tudi izboljšati sodelovanje med ministrstvi.

5 Mednarodno okolje

5.1 Politična podpora

Pobudo o socialnem podjetništvu je potrdil odgovorni Odbor za zaposlovanje in socialne zadeve in sicer s 36 glasovi za in 5 proti. Mnenje o pobudi je podal tudi Odbor za notranji trg in varstvo potrošnikov, ki je predlog potrdil s 27 glasovi za, 2 proti in 2 vzdržana, ter Odbor za industrijo, raziskave in energetiko s 50 glasovi za in 1 proti. V Evropskem parlamentu je bila sprejeta z navadno večino (Evropski parlament 2013).

5.2 Institucionalna podpora

5.2.1 Pravni akti

Evropski trendi zakonodaje o socialnih podjetjih

V Evropi se pojavljata dve obliki. 1. Prilagoditev združne oblike. Pričelo se je v Italiji leta 1991 z zakonom o socialnih zadrugah, nato na Portugalskem, Španiji, Franciji in na Poljskem. V Italiji zakon loči med socialnimi storitvami in vključitvijo v delo, v drugih državah pa dejavnosti vključujejo tudi splošne dejavnosti. 2. Splošni pravni okvir. Podjetja se registrirajo kot različne vrste podjetij. V Belgiji so leta 1995 uvedli »družbo s socialnim namenom«. Ta zakon lahko tako uporabi katerakoli gospodarska družba. Takšno ureditev imajo tudi Velika Britanija, Italija in Finska (OECD 2010, 47).

Evropska unija preko različnih skladov in projektov spodbuja socialno podjetništvo tudi s finančnimi sredstvi. Sprejela je tudi določene zakonodajne ukrepe, ki urejajo to področje.

Resolucija o socialni ekonomiji

Že v februarju 2009 je bila sprejeta Resolucija Evropskega parlamenta o socialni ekonomiji (5–8), v kateri parlament poziva Komisijo in države članice, naj spodbujajo socialno ekonomijo in zakonodajo, ki bo spodbudila delovanje socialnih organizacij. Ukrepi naj vključujejo dostop do kreditnih in davčnih olajšav, do mikrokreditov, oblikujejo naj se evropski statuti za združenja, fundacije in vzajemne družbe ter prilagodi financiranje za spodbujanje socialnih organizacij. Podpora držav članic socialni ekonomiji je potrebno razumeti kot naložbo v ustvarjanje socialnih mrež, ki lahko okrepijo vlogo lokalnih skupnosti pri razvoju socialnih politik, saj so te zelo pomembne. Vlogo socialne ekonomije poudarja na vseh segmentih: pri vključevanju delavcev na trg, izobraževanju in podjetništvu v višjem šolstvu, spodbujanje inovacij in raziskave, a navsezadnje kar je najbolj pomembno, je to, da se vzpostavi trajnost teh podjetij na trgu brez subvencij (Uradni list EU 2013).

Resolucija o socialnem podjetništvu

20. novembra 2012 je bila nato sprejeta še Pobuda za socialno podjetništvo, ki jo je predlagala komisija Evropske unije. V nadaljevanju bomo opisali nekatere pomembne dokumente, ki jih je EU pripravila in nekatere tudi že sprejela na področju socialnega podjetništva. V posameznih dokumentih je bilo socialno podjetništvo omenjeno v sklopu različnih področij.

Uredba Evropskega parlamenta in Sveta, sprejeta dne 17. aprila 2013 o evropskih skladih za socialno podjetništvo

Socialna podjetja so večinoma manjša podjetja, ki pridobivajo finančna sredstva iz subvencij, fundacij, posameznikov ali iz državnih pomoči. Njihova rast je odvisna od širšega nabora možnosti pridobivanja finančnih sredstev, zato se je EU na trg za investicije vključila kot pomemben akter. Cilj uredbe je bil, urediti zakonodajni okvir za potrebe socialnih investicij, izboljšati preglednost in primerljivost investicijskih skladov, ki so usmerjene na socialna podjetja, in ločiti socialno-podjetniške sklade od ostalih alternativnih skladov (Evropski parlament 2013).

»K okrevanju s številnimi novimi delovnimi mesti« (Sporočilo komisije 2012)

Spodbujanje podjetniškega mišljenja, večja razpoložljivost podpornih storitev in finančne podpore pri ustanovitvi podjetja imajo veliko vlogo pri nastajanju novih delovnih mest. To bi lahko zagotovili s sodelovanjem zavodov za zaposlovanje, službami za podporo podjetništva in ponudniki financiranja. Podporo bi lahko zagotovili tudi preko javnih naročil. Sporočilo v večini vsebuje usmeritve k ustvarjanju novih delovnih mest in daje priporočila, na katerih področjih bi ta lahko nastala.

Uredba Sveta o statutu Evropske fundacije, predlog Komisije (2012) – v postopku usklajevanja.

Nova evropska pravna oblika ureja čezmejno opravljanje dejavnosti fundacij na enotnem trgu. Omogoča učinkovitejše čezmejno usmerjanje zasebnih sredstev znotraj EU, tako bo na podlagi tega na voljo več sredstev za dejavnost in manj za delovanje fundacije.

Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta o javnih naročilih (2011) – v postopku usklajevanja

Cilj direktive je, povečati učinkovitost javne porabe in omogočiti podporo družbenim ciljem, kot so varstvo okolja, spodbujanje inovativnosti, zaposlovanja in socialno vključenost. Podjetja niso bila najbolj naklonjena ideji o širši uporabi javnih naročil v podporo drugim politikam, civilne organizacije pa so to odločno podprle. Direktiva je še v postopku usklajevanja.

Pobuda za socialno podjetništvo (Evropska komisija 2011)

Enotni trg potrebuje rast, zato se je ob pomembni konkurenčnosti socialnega gospodarstva Evropska komisija odločila spodbuditi socialno podjetništvo. Komisija na tem področju ne namerava predlagati normativnih opredelitev, ki bi bile obvezne za vse in bi lahko povzročile ovire, ampak opisni pristop skupnih načel držav članic. Pripravila je akcijski načrt, ki naj bi ga začela izvajati pred koncem leta 2012:

1. Boljši dostop do finančnih sredstev

- Lažji dostop do zasebnih finančnih sredstev: priprav dveh ukrepov, evropski regulativni okvir za solidarne naložbene sklade in olajševanje dostopa do mikrokreditov v okviru instrumenta Progress.
- Črpanje evropskih sredstev: Spodbuditi je potrebno države članice, da pripravijo učinkovite ukrepe za financiranje socialnih podjetij. V okviru EU je Komisija predlagala uvedbo finančnega instrumenta v višini 90 milijonov evrov. Drugi ukrep je predlog prednosti za naložbe v socialna podjetja v okviru uredbe o Evropskem skladu za razvoj podeželja in v evropskih strukturnih skladih.

2. Večja prepoznavnost

- Razvoj orodij za večjo prepoznavnost: opredeliti najboljše prakse in pripraviti zemljevid socialnih podjetij v Evropi z njihovimi lastnostmi, ustanovitev javne baze podatkov o oznakah in certifikatih za boljšo prepoznavnost in primerljivost, okrepitev

sposobnosti nacionalnih in regionalnih uprav za uvedbo obsežnejše podpore in financiranja.

- Okrepitev menedžerskih zmogljivosti in povezovanje podjetij v mrežo: ustanovitev elektronske platforme za izmenjavo izkušenj socialnih podjetij, inkubatorjev in vlagateljev, povečanje prepoznavnosti različnih programov, ki zagotavljajo podporo (Erasmus, Erasmus za mlade podjetnike, Tempo, Mladi v akciji).

3. Izboljšati pravno okolje

- Priprava pravnih oblik: Uredba o statutu evropske zadruga, ki bi poenostavila ustanavljanje socialnih zadrug, Uredba o statutu evropske fundacije.
- Javna naročila: večji poudarek na kakovosti in socialnih ter zdravstvenih storitvah.
- Državne pomoči: poenostavitev izvajanja pravil o državnih pomočeh tudi za socialne storitve.

Obnovljena strategija EU za družbeno odgovornost podjetij za obdobje 2011–14 (Evropska komisija 2011)

Družbena odgovornost podjetij je pri upravljanju vedno bolj pomembna. Izboljša lahko dostop do kapitala, odnose s strankami, upravljanje človeških virov ter inovacijsko zmogljivost. Številna podjetja v EU še niso vključila socialnih in okoljskih vprašanj v svoje poslovanje, nekaj podjetij pa še vedno krši človekove pravice in ne spoštuje temeljnih standardov dela. Le 15 od 27 držav članic ima v nacionalnih politikah tudi spodbujanje tega področja.

Akt za enotni trg, dvanajst pobud za okrepitev rasti in zaupanja (Evropska komisija 2011, 1–15)

Potrebno je odpraviti razcepljenost enotnega trga, odpraviti ovire, ki omejujejo prost pretok storitev in inovacij. Z ukrepi bi spodbudili rast in nova delovna mesta. Dokument je bil zapisan s pomočjo različnih organizacij, ki so posredovala mnenja, prednostne naloge pa so bile ponovno na socialno tržnem gospodarstvu. Na podlagi pobud naj bi komisija do konca leta 2012 sprejela prvi sveženj ukrepov za ponovni zagon enotnega trga. Reforme ponovno poudarjajo pomen malih in mikro podjetij, ki so nosilci evropskega gospodarstva. Na

področju socialnega podjetništva je bil načrtovano sprejetje zakonodajnega ukrepa na področju razvoja skladov za solidarnostne naložbe.

K aktu za enotni trg, Za visoko konkurenčno socialno tržno gospodarstvo (Evropska komisija 2010, 25–27)

Inovacije socialnih podjetij omogočajo socialno vključenost na vseh področjih in hkrati ustvarjajo gospodarsko rast. Prvi predlog Evropske komisije je bil izboljšanje pravnih struktur, in sicer:

- Do konca leta 2011 naj bi Komisija predlagala Uredbo o statusu evropskih fundacij.
- Javno posvetovanje o izvajanju uredbe o statusu evropske zadruga in sprejetje ukrepov po poročilu v letu 2012.
- Komisija naj bi v letu 2011 pripravila študijo o vlogi vzajemnih družb v vseh državah članicah in preučila čezmejno delovanje le teh.

Drugi predlog komisije je bil javno posvetovanje o upravljanju podjetij. Potrebno je izboljšati preglednost informacij, ki jih podjetja navajajo na področju socialnih, okoljskih vidikov ter človekovih pravic. Nato se bi iz posvetovanj razvili zakonodajni predlogi.

Resolucija Evropskega parlamenta z dne 15. novembra 2011 o Evropski platformi proti revščini in socialni izključenosti (Uradni list Evropske unije 2011, 9–17)

Evropski parlament je v resoluciji pozval Komisijo naj v vseh ravneh upravljanja bolj vključi organizacije civilne družbe, kot so nevladne organizacije, organizacije socialne ekonomije, strokovnjake na področju socialnih inovacij in socialne partnerje. Te organizacije naj bi prispevale s priporočili v boju proti revščini in socialni izključenosti. Državam članicam priporoča, naj pripravijo nove ukrepe za vključevanje ranljivih skupin v podjetja socialne ekonomije in tako spodbujajo vključevanje na najbolj ranljivih območjih. Kohezijski in strukturni skladi imajo odločilno vlogo pri spodbujanju zaposlovanja in socialnega vključevanja in evropskega mikrofinančnega instrumenta Progress, ki podpira podjetništvo.

Kooperative v EU

Kooperative oziroma zadruga so najpogostejše oblike socialnih podjetij. V Evropski uniji je 250.000 kooperativ in zaposlujejo 5,4 milijona ljudi. Največji delež na trgu dosegajo v kmetijstvu (83 % v Nizozemski, 79 % v Finski, 55 % Italiji, in 50 % Franciji), sledi

gozdarstvo, bančništvo, predelava, farmacija in zdravstvo, informacijske tehnologije in obrtna dejavnost. Leta 2004 je Evropska komisija sprejela dokument, v katerem je predlagala državam članicam in kooperativam načine, kako izkoristiti poslovni potencial (Evropska komisija 2013):

- Promovirati delo kooperativ v celotni Evropi z izboljšanjem njihovega pojavljanja, karakteristik in razumevanja sektorja.
- Izboljšati zakonodajo.
- Vzdrževanje in izboljševanje položaja kooperativ v njihovem okolju.

Leta 2003 je bil sprejeta tudi uredba o statutu evropske kooperative, ki zagotavlja delovanje kooperativ med državami. Državljanom različnih držav omogoča ustanovitev skupne kooperative. Ta zakon se uporablja tudi za podjetja, ki se združijo, da nato skupno dostopajo do tujih trgov. Glavne značilnosti so: 1. Ustanovi jo lahko 5 ali več fizičnih oseb. 2. Z združitvijo dveh ali več kooperativ. 3. Ali s spremembo že obstoječe zadruga, ki je že vsaj dve leti delovala v določeni državi članici (Evropska komisija 2013).

5.2.2 Vloga različnih javno-političnih akterjev

OECD

Poročilo OECD o socialni vključenosti na lokalni ravni preko socialne ekonomije analizira stanje socialnega podjetništva v Sloveniji. Podane so ključne pomanjkljivosti tranzicijske države, ki se odražajo tudi na tem področju (OECD 2010, 12):

- »konceptualna zmeda,
- stigmatizacija podjetništva in pomanjkanje pozitivne vizije podjetnikov,
- pomanjkanje podjetniških sposobnosti organizacij socialne ekonomije,
- ni jasne vloge socialne ekonomije v slovenskem socialnem sistemu,
- močna stigmatizacija nekaterih ciljnih skupin,
- razkorak med socialno ekonomijo in državno in njuna nizka raven komuniciranja. Država ne upošteva organizacij socialne ekonomije kot resnih partnerjev pri zadovoljevanju potreb ljudi,
- nedokončana decentralizacija – odsotnost ustanov med občino in državo«.

Nekatere izmed zgoraj opisanih smo v treh letih od zapisa poročila že rešili. Država se je začela zavedati, da potrebuje socialna podjetja, ki bodo zapolnila vrzel, ki ga sama ne zmore zapolniti. V zadnjem letu je vlada postavila socialno ekonomijo na drugo prioriteto mesto, saj v njej vidi rešitev iz krize. Še vedno pa se pojavljajo problemi s podjetništvom na tem področju, saj je glavno za zagon socialnega podjetništva podjetniški vidik in inovativnost in nato še socialni vidik.

Evropska investicijska banka

Inštitut evropske investicijske banke deluje na treh programskih področjih, eden izmed njih je tudi socialno. Spodbuja socialne inovacije in podjetništvo, katerih poglobilni cilji so socialni, etični ali okoljski. V letu 2012 je inštitut vzpostavil tekmovanje v socialnih inovacijah (Social Innovation Tournament), ki išče inovativne ideje, temelječe na socialnih problematikah. Namenjeno je tako profitnim kot tudi nevladnim organizacijam, fakultetam in tudi projektom srednjih šol (Inštitut evropske investicijske banke, 2013).

Nevladne organizacije

V Evropi na področju socialnega podjetništva delujejo tudi različne nevladne organizacije, ki spodbujajo razvoj. Ashoka je svetovna organizacija, ki socialnim podjetnikom na začetku podjetniške poti pomaga z subvencijami in svetovanjem. Člani organizacije se povezujejo in izmenjujejo informacije na globalni ravni (Ashoka 2013). Na evropski ravni delujeta tudi dve organizaciji, ki pripravljata analize in izobražujeta socialne podjetnike, in sicer »Social Enterprise Europe« in »Social network« (2013). Največ so kot oblika socialnih podjetij v obliki združenj zastopane kooperative. V Evropi delujejo tri različna združenja. »Cooperatives Europe« ima 91 članskih organizacij v 35 državah in združuje 160.000 kooperativ. Delovanje kooperativ spodbuja s promocijo, svetovanjem, pripravlja ekspertne analize, sodeluje pri implementaciji politik in instrumentov za podporo kooperativam. Delujejo na regionalnem področju (Cooperatives Europe 2013). Drugo združenje je »Cecop«, ki ima vlogo lobiranja v EU institucijah ter koordinacijo različnih aktivnosti, od priprave strategij do izvajanja izobraževanj. Deluje že od leta 1979 (Cecop 2013). Tretja organizacija je »Euro Coop«, ki deluje na področju potrošništva (zagovarjajo potrošniške pravice in jih osveščajo), predelave hrane, trajnostne politike in prehranske politike. Deluje torej samo na določenih področjih (Euro Coop 2013).

5.3 Finančna podpora

Finančna podpora Evropske unije se izvaja preko različnih skladov, katerih delovanje bomo opisali. Podjetja sredstva pridobijo iz evropskih ali nacionalnih razpisov.

Evropski skladi

Socialna podjetja se lahko prijavijo na razpise za pridobitev finančnih sredstev na Evropskem socialnem skladu (ESS), skladu za regionalni razvoj (ESRR) in kohezijskem skladu. Skupna približna vrednost sredstev, ki jih bo EU namenila v naslednjem obdobju, je 3,3 milijarde evrov. Vzpostavljajo se tudi evropski skladi za socialno podjetništvo, ki bodo spodbujali naložbe v socialna podjetja (Banjanac Lubej 2013).

Evropski socialni sklad podpira podjetja, ki ustvarjajo možnosti za zaposlitev ljudi, ki bi sicer ostali brezposelni. Torej ranljive skupine, ki jih zaposluje socialno podjetništvo. Podpore nudi tako z usposabljanjem kot tudi s finančnimi sredstvi v sklopu razpisov (Evropski socialni sklad 2013).

Naloga evropskega sklada za regionalni razvoj je zagotoviti ekonomsko in socialno kohezijo na regionalni ravni. Zagotavlja sredstva za naložbe v mala in srednje velika podjetja, za sklade tveganega kapitala, sklade za lokalni razvoj (Evropski sklad za regionalni razvoj 2013). Evropski sklad za regionalni razvoj podpira različne programe: Interreg, Enspire EU, Senior Enterprise in Yes. Cilj programa INTERREG je izboljšati učinkovitost regionalnih politik. Temelji na izmenjavi izkušenj med partnerji, ki so odgovorni za razvoj lokalnih politik, podpira pa inovacije ter znanja na področju ekonomije in okoljevarstva. Partnerji pripravljajo različne konference, delavnice in izvedejo raziskave ter pripravijo priporočila (Interreg IVC 2013). Program Enspire podpira podjetništvo s primerjavo dobrih praks, z ustvarjanjem mreže znanja v EU in spreminja trenutne politike na tem področju. Program podpira predvsem socialno izključene in jih poskuša spodbuditi k vključitvi v podjetništvo. V Sloveniji je v program vključena Regionalna razvojna agencija Gorenjske, ki spodbuja podjetništvo na regionalni ravni (Enspire EU 2013). Senior enterprise je program, ki ponuja starejšim ljudem nad 50. letom starosti, da se vključijo kot partnerji, svetovalci ali ustanovitelji podjetij. Starejši ljudje imajo veliko izkušenj iz preteklosti, EU pa jim pomaga pri delovanju ali ustanavljanju podjetja (Senior enterprise 2013). Kot alternativa zadnjemu programu je program Yes, ki je namenjen spodbujanju mladih k udejstvovanju v podjetništvu. Slovenija kot partner ni vključena v program (Yes 2013).

Kohezijski sklad pomaga članicam, katerih bruto nacionalni dohodek (BND) na prebivalca je manjši od 90 % povprečja Skupnosti. Pomoč je namenjena zmanjšanju gospodarskega in

socialnega zaostanka. Od leta 2007–2013 je bila tudi Slovenija prejemnica teh sredstev. Sklad namenja sredstva za projekte na področju energije, prometa in javnega prevoza (Kohezijski skladi 2013).

Mikrofinančni instrument Progress

Od leta 2010 omogoča najetje mikroposojil v vrednosti največ 25.000 evrov. Namenjena so ustanovitvi podjetja ali njegovi razširitvi. Posojilo lahko pridobijo podjetja na področju družbeno odgovornega podjetništva ter težje zaposljivi ljudje. Financiranje ni direktno podjetjem, ampak ponudnikom mikroposojil v EU, ki ponudijo garancijo in tako prevzamejo del tveganja ali pa zagotovijo finančna sredstva za posojilo. Instrument upravlja Evropski investicijski sklad (Mikrofinančni instrument Progress 2013).

Projekt EQUAL

Največja investicija na področju socialne ekonomije je bila v sklopu iniciative EQUAL, ki je del Evropskega socialnega sklada, potekala pa je od leta 2000 do 2006. Investirali so več kot 300 milijonov evrov, v več kot 420 partnerstev. Namen je bil: 1. izboljšati pogoje za socialna podjetja (kot nova javna naročila). 2. Podpreti ustanovitev start-up socialnih podjetij (še posebno na področju integracije dela, okoljevarstva, turizma in socialnega varstva). 3. Izboljšati dostop do financ. 4. Povečati uspešna socialna podjetja. 5. Prispevati k razvoju lokalnega okolja (Evropska komisija 2013, 88).

6 Primeri dobrih praks socialnega podjetništva v EU

6.1 Zakonodajni okvirji v državah

Socialna podjetja so bila kot združenja ustanovljena v tistih državah, kjer je zakonodaja omogočala prodajo dobrin in storitev na prostem trgu. To je bilo v Franciji in Belgiji. V severnih državah in Italiji so bila socialna podjetja ustanovljena pod zakonodajo za kooperative. V Avstriji, Nemčiji in Švedski do sedaj še ni bilo sprememb na tem področju, zato uporabljajo zakonodajo malih in srednjih podjetij. V naslednji razpredelnici smo zapisali zakonodajno regulacijo držav na področju socialnega podjetništva (Evropska komisija 2013, 41).

Tabela 7.1: Zakonodaja držav na področju socialnega podjetništva v sklopu kooperativ

Država	Leto	Področja
Italija	1991	Socialne storitve (A tip), vključitev v delo (B tip)
Španija	Nacionalni zakon leta 1999, 12 avtonomnih regij od l. 1993 do 2003	Storitve na področju zdravja, izobraževanja, vključevanja v delo, kulture ter aktivnosti socialne narave
Francija	2001	Proizvodnja dobrin in storitev za skupno dobro
Portugalska	1996	Vključevanje v delo izključenih skupin
Poljska	2006	Vključevanje v delo izključenih skupin
Madžarska	2006	Ustvarjanje novih delovnih mest, zagotavljanje socialnih storitev zapostavljenih skupin
Grčija	2011	Vključevanje v delo, socialno varstvo, lokalni razvoj

Vir: Evropska komisija (2013, 42).

Tabela 7.2: Zakonodaja socialnega podjetništva v državah članicah

Država	Uporaba	Področja uporabe
Belgija, 1995	Družbe z omejeno odgovornostjo, kooperative	Aktivnosti za doseganje socialnega cilja
Finska, 2004	Socialno podjetje (vse oblike)	Vključevanje v delo invalidov in dolgoročno brezposelnih
Italija, 2005	Združenja, fundacije, kooperative, profitna podjetja	Sektor socialnega varstva in zdravja, izobraževanja, okoljevarstva, socialnega turizma, kulture, vključevanje v delo
Združeno kraljestvo, 2005	Podjetja, ureja jih Akt za podjetja iz leta 1985	Širok spekter aktivnosti za potrebe skupnosti. Socialno definicijo je določil zakonodajalec
Slovenija, 2011	Pravne osebe, brez cilja profitnosti	Širok spekter dejavnosti, določenih z zakonom

	(kooperative, podjetja, delniške družbe, zavodi, invalidska podjetja, združenja in fundacije)	
--	---	--

Vir: Evropska komisija (2013, 43).

Metoda prej in potem

Z metodo prej in potem smo analizirali področje socialnega podjetništva pred sprejetjem Zakona o socialnem podjetništvu 2011 ter po Zakonu. V Sloveniji je bil Zakon ključni za razvoj politike, zato smo si zastavili takšen časovni termin. Zanimalo nas je tudi urejanje področja na Evropski ravni in v državah članicah. Ugotovili smo, da se je socialna ekonomija pričela razvijati na evropski ravni leta 2009, razvoj socialnega podjetništva pa je bil opredeljen kasneje, leta 2012. Medtem ko je bil v Sloveniji zakon sprejet leta 2011, pred zakonom pa je bil v izvajanju le Zakon o zadrugah ter Operativni program razvoja človeških virov, ki ni natančno opredeljeval socialnega podjetništva. V drugih evropskih državah je bil razvoj že pred letom 2011 z izvajanjem različne zakonodaje.

Tabela 7.3: Ureditev socialnega podjetništva v EU in Sloveniji

	Pred 2011	Po 2011
EU	Finančna podpora preko EU skladov	Resolucija o socialnem podjetništvu, 2012
	Resolucija o socialni ekonomiji, 2009	
	Uredba o statutu Evropske zadruge, 2003	
Slovenija	Zakon o zadrugah, 1992	Zakon o socialnem podjetništvu, 2011
	Operativni program razvoja človeških virov 2007–2013	
	Razpis za spodbujanje socialnega podjetništva, 2009	Strategija razvoja socialnega podjetništva 2013

6.2 Finančna podpora

Pojavljajo se nove možnosti financiranja. Ena izmed njih je »crowd funding«, ki ga uporabljajo tudi socialna podjetja. Njegov namen je zbrati finančna sredstva za projekt s pomočjo fizičnih oseb. Nastalo je tudi mikrofinanciranje v zasebnem sektorju, ki omogočajo financiranje projektov, ki v bankah drugače ni bi prejeli denarja. Finančne institucije so tako

ustvarile nov finančno socialni trg, ki ustvarjajo kredite in kapital za socialna podjetja. Banke kot kooperative so bile ustvarjene za pomoč posameznikom, sedaj pa temeljijo na pomoči socialnim podjetjem. Kot primer so *Groupe Crédit Coopératif* v Franciji, *Banca Etica* v Italiji, *CREDAL* v Belgiji, *GLS Bank* v Nemčiji, *Triodos Bank* na Nizozemskem, *Ekobanken* na Švedskem (Evropska komisija 2013, 64). V nadaljevanju bomo podali primer dobre prakse na tem področju.

Primer: *Triodos Bank* iz Nizozemske

Triodos banka je evropska banka s podružnicami na Nizozemskem, v Belgiji, Veliki Britaniji, Španiji in Nemčiji. Ustanovljena je bila leta 1890 na Nizozemskem. Namen banke je finančno pomagati pri socialnih, okoljskih in kulturnih spremembah. Ponuja storitve kot druge banke, razlika je le, da banka investira v podjetja s trajnostnim razvojem. Banko ima v lasti 15.000 posameznikov in veliko institucij ter posebno strukturo lastništva, saj na takšen način varuje svojo vizijo. Vsi deleži se nahajajo v skladu, ki je v lasti posebnega sklada banke. V prvem polletju leta 2012 je banka dosegla 11 % rast (Evropska komisija 2013, 65).

Neposredna finančna pomoč z davčnimi prihodki je mogoča na Slovaškem. Vsak posameznik ali pravna oseba lahko od plačanih davkov dodeli 2 % posameznim neprofitnim organizacijam. Vlada se je odločila del davčnih prihodkov dodeliti nevladnim organizacijam, saj se zaveda, da te spodbujajo družbeni razvoj in opravljajo socialne storitve. Višina denarja se je v 4 letih od sprejetja ukrepa povečala za 10 krat. Izkazalo se je, da so podjetja ustanovila nevladne organizacije in tako namenila sredstva lastnim nevladnim organizacijam. Nato se je vlada odločila zmanjšati nakazila podjetij na 0,5 %, za posameznike pa je ostalo na 2%. Tako so onemogočili prevare. V Sloveniji je ta odstotek sedaj 0,5 %. Neposredna finančna pomoč socialnim podjetjem je velikokrat mogoča na način subvencioniranja zaposlovanja invalidov, kot je to v Sloveniji, na Slovaškem in Švedskem. Spodbude pri zaposlovanju težje zaposljivih skupin imata tudi Francija in Irska. Le nekaj evropskih držav ima financiranje neposredno namenjeno socialnim podjetjem. Na Finskem in v Belgiji je ta podpora namenjena le področjem integracije dela in izključenim skupinam (OECD 2007, 29–30).

V nekaterih državah izvajajo finančne ukrepe z namenom izvajanja splošnih interesov ali interesov države in so lahko zasnovani tudi za posamezne vrste socialnih podjetij. Tako Velika Britanija daje možnost izvajanja ukrepov zunanjim izvajalcem, neprofitnim organizacijam. »Futurebuilders« je tako sklad, ki zagotavlja posojila, subvencije, strokovno podporo socialnim organizacijam, ki potrebujejo pomoč pri investicijah in jih ne morejo

pridobiti pri komercialnih ponudnikih. S sredstvi iz centralne vlade so tako pomagali 370 organizacijam. Prav tako imajo v okviru Ministrstva za zdravje sklad, ki pomaga podjetjem z lastnimi storitvami v zdravstvu (OECD 2007, 44).

6.3 Podporna struktura

V podporo socialnim podjetjem so se pričeli ustanavljati inovacijski parki in tudi socialni inkubatorji. Nekatere države članice EU so s pomočjo Evropskega socialnega sklada in Evropskega regionalnega sklada pričele uvajati nove instrumente pomoči. Garancije, posojila, lastniški kapital finančnim posrednikom ali bankam ter investicijske sheme in zagotavljanje kapacitet socialnim podjetjem. Evropsko pravo omogoča državam članicam, da v postopke javnih naročil vključi tudi socialne klavzule, kot je spodbujanje dolgoročno nezaposljivih in tako spodbuja socialno podjetništvo. Vendar je to še zelo omejeno. Lokalni funkcionarji in uradniki niso seznanjeni, kako vključiti te točke v razpisne pogoje, prav tako pa niso seznanjeni s prednosti socialnega podjetništva v lokalnih okoljih (Evropska komisija 2013, 94).

Nekatere države članice spodbujajo tudi z davčnimi spodbudami na posebno težavnih področjih kot pri delu z depriviligiranimi ljudmi ali s posrednimi davčnimi instrumenti namenjenimi za razvoj (Evropska komisija 2013, 95).

6.4 Različna partnerstva

Veliko državnih institucij sodeluje s socialnimi podjetji. V Španiji Ministrstvo za delo sodeluje z nevladnimi organizacijami na socialnem področju v sklopu Sveta za nevladne organizacije. Danski zakon za socialne zadeve naroča občinam, da sodelujejo z nevladnimi socialnimi organizacijami. Stroške za kritje takšnega sodelovanja mora zagotoviti občina (OECD 2007, 39). V Veliki Britaniji je državni oddelek imenovan »Department of Trade and Industry«, ki je glavna točka in koordinator politik, ki se nanašajo na socialno podjetništvo. Bolgarski program za socialna podjetja je vzpostavljen za zagotavljanje trajnosti socialnih podjetij. Izvajajo različna izobraževanja, omogočajo dostop do financ, ogled dobre prakse in izmenjavo informacij. Prav tako s finančnimi sredstvi omogočajo razvoj nevladnih organizacij, ki zagotavljajo socialne storitve na lokalni ravni (OECD 2007, 42).

Kot primer navajamo tudi mesto Montreal, ki ima podpisano civilnopravno družbeno pogodbo so socialnimi partnerji, ki skrbijo za trajnostni razvoj mesta. Občina je ustvarila oddelek znotraj službe za ekonomski razvoj, ki je namenjena socialni ekonomiji. S socialnimi

partnerstvi so zagotovili dostop do varstva otrok, pomoči starejšim, zdravstva, okoljevarstva, kulture in športa, kar je občanom pripomoglo k dostojnem življenju. Mesto je tako s takšnim partnerstvom pridobilo pri razvoju (OECD 2007, 35).

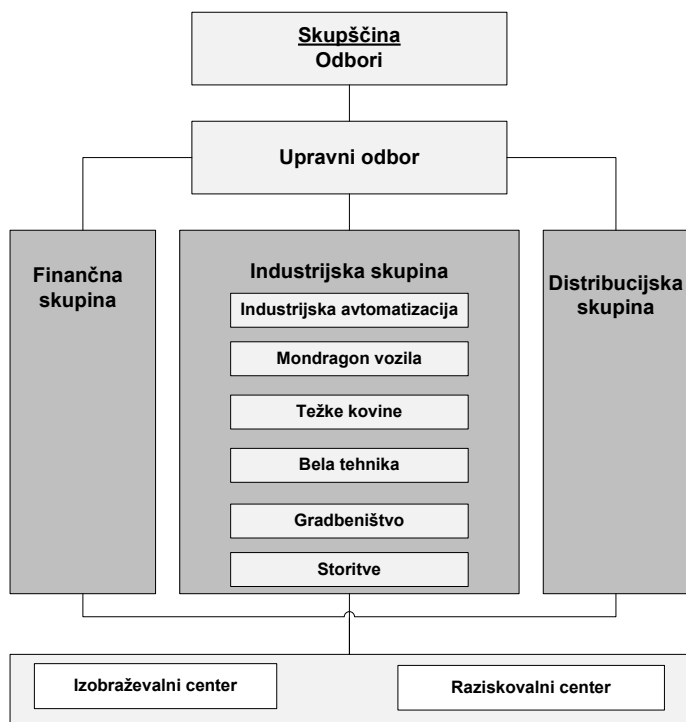
6.5 Španska kooperativa Mondragon

Intervjuvanca Tadej Slapnik in dr. Andreja Črnak Meglič sta omenila Mondragon kot dobro prakso podjetja, ki deluje v socialnem smislu, in sta si tudi sama ogledala njegovo delovanje in izmenjala informacije z zaposlenimi v podjetju. Tako smo se tudi mi odločili preučiti podjetje in pregledati ali bi lahko tudi v Sloveniji kakšen del povzeli.

Skupina kooperativ Mondragon je od konca petdesetih let doživela veliko ekonomsko rast. Sedaj je v kooperativah zaposlenih 84.000 ljudi in solastnikov ter še vedno ohranja enake značilnosti organizacije in lastništva kot na začetku (Winther in Kuur Sørensen 2009, 1).

Mondragon kooperative temeljijo na 100 % lastništvu delavcev in delavski participaciji pri upravljanju. Prva kooperativa je bila ustanovljena leta 1956, proizvajali pa so oljne peči in grelnike. Leta 2006 je bila šesta največja kooperativa v Španiji. Sedaj imajo podružnice tudi v Braziliji, Kitajski, Češki, indiji, Italiji, Maroku, Mehiki, Portugalski, Romuniji, Slovaški, Turčiji, Veliki Britaniji in v Združenih državah Amerike. Mondragon predstavlja edinstven sistem industrijskega sistema, ki ga podpira njegov lasten finančni sistem, banka, distribucija, izobraževalni in raziskovalni centri ter univerza.

Slika 7.1: Struktura skupine Mondragon

Vir: Mondragon (2013)

Organizacija

Skupina kooperativ je decentralizirana, saj ima vsaka kooperativa svojo enoto z vso organizacijo, kot je marketing, finance, kadrovska in podobno. Razdeljeni so na tri večje skupine: industrijsko (avtomobilska, gradbeništvo, industrijska oprema, gospodinjski aparati, tehnika), finančno in trgovsko verigo prodajaln. V industriji prevladuje proizvodnja bele tehnike *Fagor Electrodomesticos*, v finančni pa delavska hranilnica *Caja Laboral*. Lastniki delavske hranilnice so ustanovitelji in zaposleni, tako delavcem pripada ena tretjina mest, upravljalcem pa dve tretjini v upravljalški strukturi. Njen namen je pomoč pri ustanavljanju novih kooperativ ter tudi obstoječim. Trgovska skupina temelji na kooperativi Eroski, drugi največji v Španiji. Lastniki so prav tako kupci in zaposleni, v upravljalški strukturi pa so v enakem deležu, torej 50:50. Skupno število kooperativ je 120, od tega je 87 industrijskih, 13 raziskovalnih in 8 izobraževalnih. Nekaj jih deluje tudi na področju storitev in kmetijstva. Zaradi krize je v zadnjem letu število zaposlenih upadlo s 100.000 na 86.000, odpuščali pa so le delavce zaposlene preko agencij, ne pa tudi članov. Morali so zapreti nekaj kooperativ, vendar so zaposlene prerazporedili na delovna mesta v drugih kooperativah, zato odpuščanja ni bilo. Vsak, ki postane redni član in zaposlitev za nedoločen čas, mora v obdobju do 5 let vložiti 14.000 evrov. Znesek je enak minimalni letni neto plači v kooperativah (Franca in Malovrh 2010, 2).

Razporejanje dobička

Dobiček se deli med delavce na način: 15–40 % znotraj posamezne skupine kooperativ, 10 % za namensko porabo razvojnega sklada, 2 % v sklad za univerzo in solidarnostni sklad. Če bi ena kooperativa kupila novo družbi, bi tako 60 % prispevala sama, 40 % pa investicijski sklad. Dobiček, ki je dodeljen posamezni kooperativi, se deli naslednje: 10 % v izobraževalni sklad, 45 % v rezervni sklad, 45 % pa zaposlenim. Del dobička namenjen zaposlenim, se naloži v poseben sklad, delavec pa ga prejme ob upokojitvi (Franca in Malovrh 2010, 3).

Odločanje zaposlenih v upravljavski strukturi

Vsak zaposleni sodeluje tudi pri odločanju. Glavni organ je generalna skupščina (vsi zaposleni), ta pa izvoli upravni odbor z 12 člani. Upravni odbor imenuje glavnega direktorja, ki nato imenuje ostale izvršne direktorje. Kooperative, ki imajo več kot 100 zaposlenih, imajo tudi socialni odbor, ki je svetovalno delo generalni skupščini, upravnem odboru in glavnemu direktorju. Poslovne odločitve na podlagi strategije sprejme generalna skupščina na predlog managerskega odbora. Tako imajo vsi zaposleni možnost sporočiti svoje mnenje od predlogih (Franca in Malovrh 2010, 4).

6.6 Kritike socialnega podjetništva

Zapisali smo nekaj dobrih praks, vendar je za socialno podjetništvo podanih tudi nekaj kritik. Podali bomo nekaj lastnosti, ki so jih kritiki prepoznali v raziskavah.

V analizi državnega programa financiranja socialnega podjetništva na Švedskem, so skozi 8-letno raziskavo ugotovili, da podjetja, ki so prejela financiranje, niso bila najbolj uspešna. Program prav tako ni vrednotil učinke izvajanja programov podjetij. Nekaj inovativnih podjetij je le bilo izbranih na razpisu, vendar ta manjši del ni pripomogel k pozitivnim izidom programa. Program je večinoma podprl projekte, ki so kratkoročni in imajo tudi takšne učinke, kot pa inovativne ideje z visokim tveganjem in dolgoročne. Pomembno je, da imajo državni programi vrednotenja, ki ocenijo učinke programa (Norrman in Bager-Sjögren 2010, 615). Tudi v Sloveniji bi potrebovali dobro vrednotenje razpisov za podelitev sredstev v namene socialnega podjetništva.

Sud, VanSandt in Baugous (2009, 203–208) so zapisali nekaj trditev, zakaj socialno podjetništvo na dolgi rok ne mora rešiti socialnih problemov:

- Legitimnost organizacij: socialna podjetja so bližje ideji profitnim organizacijam kot neprofitnim organizacijam. Ko bo področje pridobilo legitimnost ter socialni podjetniki zvišali svoj vpliv, se bo primanjkljaj virov opazil. Zmožnost pridobiti finančne vire in jih obdržati pa je ključno za legitimnost. Število podjetij se bo povečevalo, s tem pa se bo zmožnost za njihovo preživetje zmanjšala.
- V konkurenci s profitnimi organizacijami se zaradi finančnih ovir socialni pridih izgubi. Če to ni vidno pri socialnih podjetnikih, to lahko opazimo v zahtevah investitorjev in donatorjev.
- Institucionalna istoličnost (»institutional isomorphism«): Institucionalna istoličnost je proces, v katerem organizacije na istem področju delovanja postanejo v določenem obdobju bolj homogene. Tako pa se zmanjša njihova učinkovitost.
- Moralni argument (»moral argument«): Socialna podjetja so odvisna tudi od zunanjih virov in okolja, da lahko delujejo s socialnimi cilji. Če ni zunanje podpore oziroma je omejena, socialna podjetja ne bodo učinkovita. Socialna podjetja so odvisna tudi od politične odločitve, kaj je v danem trenutku pomembno za družbo.
- Strukturni argument: Struktura kapitalistične ekonomije ne vzdrži socialnega podjetništva. Vsa socialna podjetja se morajo soočiti s konkurenco. Večja verjetnost je, da se v podjetništvu pojavi želja po lastnih interesih kot družbeno-socialnih.

V sklopu analize občin, ki so po številu prebivalstva večje od 50.000, je bila v ZDA izvedena raziskava o delovanju občin na področju socialnega podjetništva. Tudi tukaj se je pojavilo nekaj negativnih značilnosti (Korosec in Berman 2006 450):

- Socialno podjetništvo pomeni tudi delitev moči in sodelovanje na določenih področjih, politični funkcionarji pa se temu velikokrat ne želijo odreči.
- Občinski funkcionarji so lahko proti določenim strategijam, saj menijo, da niso prave za družbo. Vsi funkcionarji imajo prednostno organizacijo, ki jo podpirajo, tudi zaradi osebnega ozadja. Tukaj je lahko problem pri financiranju z razpisi.
- Nekateri programi socialnih podjetij se ne skladajo s politiko občine.

7 Sklep

V magistrski nalogi smo raziskovali izvajanje javne politike socialnega podjetništva v Sloveniji in jih primerjali s tujino in tako ugotavljali ali se je pojavil implementacijski deficit.

Zastavljeno hipotezo »Zaradi neuspešne implementacije javne politike, se je pojavila potreba po njeni adaptaciji, kar se kaže skozi vzpostavitev novih mehanizmov in rešitev za nadaljnji razvoj socialnega podjetništva« lahko potrdimo. Z analizo smo ugotovili, da so na področju socialnega podjetništva pojavljajo težave pri izvajanju na več področjih, zato so potrebni novi ukrepi pri izvajanju politike. Dejstvo je, da se je implementacija pričela s sprejemom Zakona o socialnem podjetništvu, v katerem so bile zapisane določene smernice razvoja. Po mnenju političnih akterjev SD in MDDSZ (2013) so ključni problemi nesodelovanje med javno-političnimi akterji, kadrovska pomanjkanje strokovnih sodelavcev na nacionalni in lokalni ravni ter njihova neizobraženost. Edini trenutni izvajalec je MDDSZ, ki pa je zaradi kadrovske omejitve preobremenjen. Politika se tako ne mora uspešno izvajati, saj podjetniki pri ustanavljanju in izvajanju socialnega podjetništva nimajo dovolj dostopnih informacij, kar se kaže tudi z zelo majhnim številom registracij socialnih podjetij.

Hogwoon in Gunn (1984, 199–205) sta definirala implementacijski deficit glede na več predpostavk, ki jih tudi v našem primeru lahko potrdimo. Politika ni bila zastavljena

sistematično, da bi tako urejala področje. Koordinacija in nadzor nad izvajanjem sta oslabljeni, komunikacij med partnerji je na zelo nizki ravni, problemi pa se kažejo tudi pri primanjkljaju časovnih, kadrovskih in finančnih virov. Država bi morala rešiti ključne težave, da bi lahko nemoteno izvajala politiko in tudi stremela k izboljšavam. Hkrati moramo upoštevati dejstvo, da so za uspešnost socialnih podjetij potrebna tudi njihova inovativnost in konkurenčnost izdelkov in storitev na trgu in ne le socialna naravnost.

Priporočila za nadaljnje delo

S pregledom različnih dobrih praks v državah članicah Evropske unije, lahko podamo tudi nekaj priporočil, ki bi jih Slovenija lahko upoštevala pri nadaljnjem razvoju področja.

1. Politična podpora

Zelo problematično je politično stanje v Sloveniji, ki onemogoča gospodarski razvoj. Ugotavljamo, da je tudi na področju socialnega podjetništva. Strategija razvoja socialnega podjetništva zaradi menjave vlad ni bila sprejeta kar 1,5 leta. Delo na področju je v tem času s strani države zastalo. Vlada, ki je tudi odgovorna za gospodarstvo, ne mora dopustiti, da zaradi političnih nesoglasij prihaja do zastoja tako pomembnih politik. Področje spodbujata le stranki leveice, trdimo pa lahko, da so v večini primerov zaslužne le določene osebe in ne institucije. V našem primeru sta to bila Tadej Slapnik in dr. Andreja Črnak Meglič. Področje bi morali ločiti od političnih predpogojev, zato bi Svet lahko konstituiral MDDSZ. Vpliv socialnega podjetništva na ekonomski in družbeni razvoj bi morali prepoznati tudi lokalni funkcionarji. Povezovanje lokalnih politikov, uradnikov in socialnih podjetij in uspešna komunikacija lahko pripomore k uspešni izvedbi politike. K temu lahko pripomore tudi Združenje občin z izobraževanjem uradnikov in funkcionarjev.

2. Institucionalna podpora

Področje je postalo že zelo pomembno, zato morajo ministrstva prepoznati njihovo vlogo in poiskati primerne rešitve za uspešno izvajanje politike. Zaradi odločitve vlade o varčevalnih ukrepih in zamrznitvi zaposlovanja je nastala preobremenjenost kadrov. Področja delovanja na ministrstvih se širijo, boljše kadrovske politiki pa ni zaslediti. Menimo, da bi bilo potrebno prestrukturirati delo na ministrstvih in natančno opredeliti prioritete. Prav tako je pomembno sodelovanje med organizacijami. Krovno ministrstvo MDDSZ ima vlogo koordinatorja področja, vendar je njegova vloga zaradi nesodelovanja ostalih ministrstev otežena. Potrebno

je okrepiti sodelovanje različnih državnih in nedržavnih akterjev, zaradi izmenjave informacij in tako lažje izboljšave politike. Nacionalna in lokalna raven se morata uskladiti glede delovanja na različnih ravneh in omogočiti prebivalstvu dostop do informacij pri ustanavljanju in delovanju socialnih podjetij. Lahko v sklopu točk VEM ali na občinskih uradih. Z izobraževanjem zaposlenih v javni upravi bi tako omogočili dostop do informacij v vseh lokalnih okoljih. Poudariti moramo pomembno vlogo NVO, ki je v Sloveniji ključni akter razvoja socialnega podjetništva, saj so prav ta pričela z razvojem področja še pred sprejetjem Zakona. Njihovo znanje pomembno prispeva k razvoju, s svetovalno in promocijsko funkcijo pa pomembno vplivajo na obveščenost prebivalstva.

3. Programska podpora

Politiko socialnega podjetništva je potrebno urediti celostno. Pripraviti program, v katerem so določeni vsi vidiki izvajanja politike. Glede na to, da socialna podjetja delujejo kot nadomestilo državne blaginje, saj zaposlujejo ranljive skupine, bi država morala podpirati njihov obstanek in razvoj. Ugotavljamo, da mora MDDSZ pripraviti vrednotenje javnih razpisov po zaključku izvajanja razpisa za pridobitev sredstev, saj bodo tako lahko v prihodnje učinkovitejše podelili finančna sredstva. Namen financiranja mora biti dolgoročno delovanje socialnih podjetij in ne kratkoročno, kot je sedaj, dostop do financiranja pa le za socialna podjetja. Na področju davčnih politik mora država pripraviti predlog o možnosti davčnih olajšav socialnim podjetjem. Prav tako tudi pri javnih naročilih. S klavzulo, da imajo socialna podjetja, ki so vpisana v register, prednost pri javnih naročilih zaradi družbene odgovornosti teh podjetij. Na takšen način pa bi spodbudili tudi druge ponudnike k socialni odgovornosti. Iz predpostavke, da morajo socialna podjetja na trgu delovati po načelih tržne ekonomije, enako kot ostala podjetja, bi jim bilo potrebno z javno-političnimi ukrepi omogočiti enake pogoje. Primanjkljaj je opaziti tudi na finančnem sektorju. Spodbujati je potrebno mikrofinanciranje s pomočjo fizičnih in pravnih oseb in ustanovitev večjih hranilnic ali skladov v namen socialnega podjetništva. Predlog je tudi ustanovitev finančnih zadrug oziroma kooperativ.

Glede na prakse v različnih državah lahko opazimo, da je veliko držav Evropske unije socialno podjetništvo že imelo uzakonjeno pred letom 2011, ko je bil v Sloveniji sprejet Zakon o socialnem podjetništvu. V institucijah Evropske unije pa se je spodbujanje področja s pravnimi akti pričelo leta 2009 z Resolucijo o socialni ekonomiji in leta 2012 z Resolucijo o

socialnem podjetništvu. Evropska unija daje socialnem podjetništvu le zakonsko podlago, vendar je to tudi njena temeljna naloga. Države članice tako lahko urejajo področje glede na posebnosti države, kar je tudi edina prav pot za razvoj. Socialna podjetja v Sloveniji težje primerjamo s socialnimi podjetji v tujih državah, saj so specifikke lokalnih območjih, političnega sistema in splošnega ekonomskega stanja zelo razlikujejo. Menimo, da lahko vsekakor povzamemo nekatere funkcije uspešnih tujih socialnih podjetij in jih uporabimo v slovenskih podjetjih, vendar morajo slovenska podjetja temeljiti na lokalnih potrebah. Kar je ključno za razvoj socialnih podjetij, je tudi razumevanje podjetništva. Socialna podjetja se morajo zavedati ekonomskih zakonitosti, saj preživetje s subvencijami dolgoročno ni mogoče. Zaključimo lahko, da ima socialno podjetništvo v Sloveniji še veliko razvojnega potenciala, a se je potrebno zavedati pasti v političnem in ekonomskem smislu.

8 Literatura

1. *Ashoka*. Dostopno prek: <https://www.ashoka.org/> (27. avgust 2013).
2. Austrian Institute for SME Research. 2007. *Study on Practices and Policies in the Social Enterprise Sector in Europe*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/social_economy/doc/report_study_kmu_social_entreprises_fin_en.pdf (11. april 2013).
3. Banjanac Lubej, Saša. 2013. RTV SLO. *Socialni podjetniki si lahko priborijo tudi do 3,3 milijarde*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/mmc-priporoca/socialni-podjetniki-si-lahko-priborijo-tudi-do-3-3-milijarde-evrov/305549> (5. junij 2013).
4. Branco, Davide, Eugenio Gattolin, Giacinto Tommasini, Franek Johannes, Simona Zagorc in Stojan Zagorc. 2004. *Uvajanje socialnega podjetništva v Sloveniji*. Ljubljana: Pospeševalni center za malo gospodarstvo.
5. *Cecop*. Dostopno prek: <http://www.cecop.coop/?lang=en> (27. avgust 2013).
6. CNVOS. *Za ambiciozno strategijo razvoja socialnega podjetništva*. 2013. Dostopno prek: <http://www.cnvos.si/article/id/7425/cid/78> (7. junij 2013).

7. --- Socialno podjetništvo od ideje do uresničitve. Dostopno prek: http://www.cnvos.si/article?path=/svetovanje/socialno_podjetnistvo_od_a_do_z_ (22. avgust 2013).
8. --- Zagovorništvo. Dostopno prek: <http://www.cnvos.si/article/id/7265/cid/22> (7. junij 2013)
9. *Cooperatives Europe*. Dostopno prek: <http://www.coopseurope.coop/> (27. avgust 2013).
10. Delavnica. *Socialno podjetništvo-Izziv za Posavje*. Maj 2013.
11. *Emes network*. Dostopno prek: <http://www.emes.net/what-we-do> (27. avgust 2013).
12. *Eurocoop*. Dostopno prek: <http://www.eurocoop.org/en> (27. avgust 2013).
13. Evropski socialni sklad. *Spodbujanje socialnega podjetništva*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=531&langId=sl> (10. junij 2013).
14. Evropska komisija. 2010. K aktu za enotni trg. *Za visokokonkurenčno socialno tržno gospodarstvo*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0608:FIN:SL:PDF> (13. junij 2013).
15. --- 2011a. Predlog. *Uredba evropskega parlamenta in Sveta o evropskih skladih za socialno podjetništvo*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0862:FIN:SL:PDF> (11. junij 2013).
16. --- 2011b. *Pobuda za socialno podjetništvo*. Ustvarjanje ekosistema za spodbujanje socialnih podjetij kot ključnih akterjev, socialnega podjetništva in socialnih inovacij. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0682:FIN:SL:PDF> (12. junij 2013).
17. --- 2011c. *Obnovljena strategija EU za družbeno odgovornost podjetij za obdobje 2011-14*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:SL:PDF> (12. junij 2013).
18. --- 2011č. Akt za enotni trg. *Dvanajst pobud za okrepitev rasti in zaupanja*. »Skupaj za novo rast«. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/>

- LexUriServ.do?uri=COM:2011:0206:FIN:SL:PDF (12. junij 2013).
19. --- 2012a. Sporočilo komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij. *K okrevanju s številnimi novimi delovnimi mesti*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0173:FIN:SL:PDF> (11. junij 2013).
 20. --- 2012b. Predlog. *Uredba Sveta o statutu evropske fundacije*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0035:FIN:SL:PDF> (11. junij 2013).
 21. --- 2013. *Social economy and social entrepreneurship*. Social Europe guide. Volume 4. Dostopno prek: <https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&ved=0CGgQFjAE&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FblobServlet%3FdocId%3D10027%26langId%3Den&ei=C8APUtKAMsGXtAb08IDQBw&usg=AFQjCNFexLkp80YrFfo9e7kNV-uRuWMfBQ&sig2=jo0r7axZKs3CjOCKPIzltg> (25. avgust 2013).
 22. --- *The EU single market*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm#maincontentSec3 (29. marec 2013).
 23. --- *Regionalna politika-inforegio*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/regional/index_sl.cfm#2 (10. junij 2013).
 24. --- Mikrofinančni instrument *Progress*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=sl> (13. junij 2013).
 25. --- *Co-operatives*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/social-economy/co-operatives/#h2-1> (16. avgust 2013).
 26. Evropski parlament. *Izid končnega glasovanja v odboru*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2012-0305&language=SL#title5> (22. avgust 2013).
 27. European Investment Bank. *Social Innovation Tournament*. Dostopno prek: <http://institute.eib.org/programmes-2/action-sociale/social-innovation-tournament/?lang=fr> (19. junij 2013).
 28. Fink Hafner, Danica. 2002. *Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike*. V *Analiza politik*, ur. Danica Fink Hafner in Damjan Lajh. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

29. --- 2007. Nekatere poglavitne značilnosti faze implementacije javnih politik V *Uvod v analizo politik*, ur. Fanica Fink Hafner, 156–173. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
30. Franca Valentina in Milan Malovrh. 2010. *Mondragonska izkušnja – kooperative v življenju*. Ekonomska demokracija XIV/5. Dostopno prek: <http://www.delavska-participacija.com/html/clanki-iskanje.asp?Sklop=%25&Naslov=mondragon&Avtor=&letnik=%25&stevilka=%25&sort=AvtorPonder&Submit=Iskanje> (15. avgust 2013).
31. *Forum za socialno podjetništvo*. Dostopno prek: <http://fsp.si/> (25. avgust 2013).
32. Hogwood, Brian W. in A. Gunn Lewis. 1984. *Policy analysis for the real world*. Oxford: Oxford University Press.
33. Howlet, Michael in M. Ramesh. 2007. *Studying public policy*. Policy cycles and policy subsystems. Toronto: Oxford University Press.
34. Ignjatović, Miroljub. 2010. Slovenski trg delovne sile – med ekonomsko učinkovitostjo in socialno pravičnostjo V *Neosocialna Slovenija*, ur. Urban Vehovar, 141–163. Koper: Univerzitetna založba Annales.
35. *INTERREG IVC*. Dostopno prek: http://www.interreg4c.eu/about_programme.html (14. junij 2013).
36. *Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije*. 2008. Dostopno prek: http://www.zares.si/wp-content/uploads/koalicijska_pogodba-2008-11-06.pdf (15. junij 2013).
37. *Koalicijska pogodba o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2012–2015*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/program_vlade/Koalicijska_pogodba_2012_2015.pdf (15. junij 2013).
38. Kopač, Anja. 2004. *Aktivacija – obrat v socialni politiki*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
39. Kustec Lipicer, Simona. 2009. *Vrednotenje javnih politik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

40. Lajh, Damjan. 2007. Izvajanje javnih politik V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, nečela*, ur. Danica Fink Hafner, 155–175. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
41. L. Korosec, Ronnie in Evan M. Berman. *Municipal Support for Social Entrepreneurship. Public Administration Review*. 2006. 66(3): 448–462. Dostopno prek: <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/3843924?&Search=yes&searchText=Entrepreneurship&searchText=Support&searchText=Municipal&searchText=Social&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DMunicipal%2BSupport%2Bfor%2BSocial%2BEntrepreneurship%26acc%3Don%26wc%3Don%26fc%3Doff&prevSearch=&item=1&ttl=2054&returnArticleService=showFullText> (25. avgust 2013).
42. Lužar, Dušanka, Sonja Gavez, Vanja Hazl, Julija Markošek, Stojan Zagorc, Maja Gorjanc, Zdenka Kovač, Davide Branco in Matjaž Golob. 2005. *Študija obstoječega stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji*. Ljubljana: JAPTI, Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije.
43. Majchrzak, Ann. 1984. *Methods for policy research* Newbury Park; London; New Delhi: Sage.
44. Marlier, Eric, David Natali in Rudi Van Dam, ur. 2010. *Europe 2020. Towards a More Social EU?* Bruxelles: P.I.E. Peter Lang, cop.
45. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2009. Rezultati javnega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/rezultati_javnega_razpisa.pdf Rezultati javnega razpisa (22. avgust 2013).
46. --- *Predstavitev rezultatov javnega razpisa za spodbujanje socialnega podjetništva. 2012a*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/1/article/4/6969/4990af7ccc0b72ad649bf66918e572a6/ (24. maj 2013).
47. --- *Socialno podjetništvo*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/socialno_podjetnistvo/ (7. april 2013).
48. --- *Socialno podjetništvo. Predstavitev rezultatov drugega razpisa za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/socialno_podjetnistvo/ (22. avgust 2013).

49. Mlad.si. *Intervju s Tadejem Slapnikom, generalnim sekretarjem Slovenskega foruma socialnega podjetništva*. Dostopno prek: <http://www.mlad.si/novica/1307-Intervju-s-Tadejem-Slapnikom,-generalnim-sekretarjem-Slovenskega-foruma-socialnega-podjetnistva> (9. april 2013).
50. Mondragon. *Organizational structure*. Dostopno prek: <http://www.mondragon-corporation.com/ENG/Who-we-are/Organisational-structure.aspx> (22. avgust 2013).
51. Norrman Charlotte in Lars Bager-Sjögren. 2010. *Entrepreneurship policy to support new innovative ventures: Is it effective?* International Small Business Journal 28 (6): 602–619. Dostopno prek: <http://isb.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/28/6/602.full.pdf+html> (25. avgust 2013).
52. OECD. 2010. *Izboljšanje socialne vključenosti na lokalni ravni preko socialne ekonomije: Poročilo za Slovenijo*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/seminar_soc_podjet_oecd_porocilo.pdf (1. julij 2013).
53. *Okrogla miza alternative in praktični primeri ohranitve in ustvarjanja delovnih mest*. 2013. Šentanel.
54. *Pomembnejši statistični podatki o Sloveniji*. 2013. Letnik VIII, št. 4. Ljubljana. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/PSP/00-PS-912-1304.pdf> (5. junij 2013).
55. Rebernik, Andreja. 2011. *Bo socialno podjetništvo postalo zanimivejše?* Dostopno prek: <http://www.siol.net/novice/slovenija/2011/03/socialnopodjetnistvo.aspx> (19. junij 2013).
56. --- 2013. *Socialna politika mora biti ekonomsko enakopravna, ne podrejena*. Dostopno prek: http://www.siol.net/novice/rubrikon/siolov_intervju/2013/04/anja_kopac_mrak.aspx (23. maj 2013).
57. *Regionalni razvojni forum »s socialnimi kooperativami do lokalne samooskrbe«*. 2013. Dostopno prek: <http://www.slovenjgradec.si/novice/regionalni-razvojni-forum-s-socialnimi-kooperativami-do-lokalne-samooskrbe.html> (8. marec 2013).
58. Regionalni razvojni forum: *S socialnim podjetništvom do novih delovnih mest v Posavju*. 2013.

59. *Resolucija Evropskega parlamenta o Evropski platformi proti revščini in socialni izključenosti*. 2011/2052. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:153E:0057:0078:SL:PDF> (13. junij 2013).
60. *Resolucija evropskega parlamenta o socialni ekonomiji*. 2010/C 76 E/04. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:076E:0016:0023:SL:PDF> (22. avgust 2013).
61. RTVSLO. 2011. *Socialno podjetništvo je korak naprej*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/socialno-podjetnistvo-je-korak-naprej/250015> (29. junij 2013).
62. Slapnik, Tadej. 2010. *Pojem in razvoj socialnega podjetništva V Strokovna tematska konferenca socialno podjetništvo – izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej. Murska Sobota: Pribinovina.
63. *Sklad 05*. Dostopno prek: <http://www.sklad05.si/stran/1> (14. avgust 2013).
64. Slovenska demokratska stranka. *Program SDS*. Dostopno prek: <http://www.sds.si/menu/5> (15. junij 2013).
65. Služba Vlade Republike Slovenija za lokalno samoupravo in regionalno politiko. 2008. *Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013*. Dostopno prek: <http://www.eu-skladi.si/ostalo/operativni-programi/op-rcv.pdf> (20. maj 2013).
66. *Socialna ekonomija v Sloveniji*. 2009. Integra, inštitut za razvoj človeških virov. Dostopno prek: http://www.eu-integra.eu/cms/uploads/media/SOCIALNA_EKONOMIJA_V_SLOVENIJI.pdf (10. marec 2013).
67. *Socialni demokrati. Program SD: Pravičnost! Za Slovenijo v vrhu sveta*. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/predstavitev/program/> (29. junij 2013).
68. *Socialni inovatorji*. Dostopno prek: <http://www.socialni-inovatorji.si/> (25. avgust 2013).
69. Statistični urad Republike Slovenije. *Mednarodni dan mladih 2012*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4883 (20. maj 2013).
70. --- Statistični urad Republike Slovenije. *Izdatki sektorja država po namenih in vrsti*. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/>

varval.asp?ma=0314950S&ti=&path=../Database/Ekonomsko/03_nacionalni_racuni/25_03149_racuni_drzave/&lang=2 (20. maj 2013).

71. *Strategija razvoja socialnega podjetništva 2013 – 2016*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/images/zaposlovanje/Strategija_socialnega_podjetnistva_-_sprejeta_na_vladi.doc (19. junij 2013).
72. Sud, Mukesh, Craig V. VanSandt in Amanda M. Baugous. 2010. *Social Entrepreneurship: The Role of Institutions*. Journal of Business Ethics. 85: 201-216. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/nukweb.nuk.uni-lj.si/617D20C4-01DF-491C-A312-0565A414443E/FinalDownload/DownloadIdAC7C392744B42E6B76C955EB0B53F332/617D20C4-01DF-491C-A312-0565A414443E/stable/pdfplus/40294833.pdf> (25. avgust 2013).
73. Sukič, Nataša. 2011. *Socialno ekonomski nesporazum. E-revija ZSU*. Dostopno prek: <http://revija.zsu.si/?p=262> (23. maj 2013).
74. *Tise*. Dostopno prek: <http://www.tise.pl/> (15. avgust 2013).
75. UMAR. 2012. *Poročilo o razvoju 2012*. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2012/PoR_2012.pdf (5. junij 2013).
76. *Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva*. Uradni list RS, št. 54/2012. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=109384> (23. maj 2013).
77. Uredba (EU) št. 346/2013 evropskega parlamenta in sveta z dne 17. aprila o evropskih skladih za socialno podjetništvo. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:115:0018:0038:SL:PDF> (12. junij 2013).
78. Winther, Gorm in Michael Kuur. 2009. *The Mondragon Co-operatives Going Global? V Globalization & Transnational Capitalism: Crises, Opportunities and Alternatives*, ur. Xi Xing, Li Jizhen in Gorm Winther, 149-177. Alaborg: Aalborg University Press. Dostopno prek: http://www.ellerman.org/wp-content/uploads/2012/12/globalization_ellerman_chapter.pdf (12. avgust 2013).
79. YES. *Youth entrepreneurship strategies*. Dostopno prek: <http://www.young-entrepreneurs.eu/index.php> (14. junij 2013).
80. *Zadružna zveza Slovenije*. Dostopno prek: http://www.zadruzna-zveza.si/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=6 (10. avgust 2013).

81. *Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP)*. U.I. RS, št. 20/2011. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=102703> (8. marec 2013).
82. *Zakon o zadrugah (ZZad-UPB2)*. Ur.l.RS. 97/2009. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200997&stevilka=4249> (10. avgust 2013).
83. *Za razvoj NVO*. DeSUS. Dostopno prek http://civilni-dialog.net/volitve11_zarazvojNVO/index.php/using-joomla/extensions/components/content-component/article-categories/80-odgovori/98-desuszarazvojsp (30. junij 2013).
84. *Za razvoj NVO*. LDS. Dostopno prek: http://civilni-dialog.net/volitve11_zarazvojNVO/index.php/using-joomla/extensions/components/content-component/article-categories/80-odgovori/105-ldszarazvojsp (30. junij 2013).
85. *Za razvoj NVO*. SDS. Dostopno prek: http://civilni-dialog.net/volitve11_zarazvojNVO/index.php/using-joomla/extensions/components/content-component/article-categories/80-odgovori/126-sdszarazvojsp (30. junij 2013).
86. *Za razvoj NVO*. SLS. Dostopno prek: http://civilnidialog.net/volitve11_zarazvojNVO/index.php/using-joomla/extensions/components/content-component/article-categories/80-odgovori/110-slszarazvojsp (30. junij 2013).
87. *Za razvoj NVO*. Zares. Dostopno prek: http://civilni-dialog.net/volitve11_zarazvojNVO/index.php/using-joomla/extensions/components/content-component/article-categories/80-odgovori/118-zareszarazvojsp (30. junij 2013).
88. Zidar, Romana in Liljana Rihter. 2010. Vključevanje ranljivih skupin v programe socialnega podjetništva s perspektive socialnega dela V *Strokovna tematska konferenca socialno podjetništvo – izzivi in perspektive*, ur. Goran Milošević, Zdenka Kovač in Bojan Radej. Murska Sobota: Pribinovina.
89. Zsuzsa, Ferge. 2001. *Welfare and »Ill-Fare« Systems in Central-Eastern Europe V Globalization and European Welfare States*. Ur. Robert Sykes, Bruno Palier and Pauline M.Prior. 127–153. New York: Palgrave.

Priloge

Priloga A: Intervju z Mojco Metelko

Intervju z direktorico socialnega podjetja Knof, so.p., je bil opravljen osebno 30. julija 2013.

1. Ali menite, da je politična podpora pomembna? Zakaj da/ne?

Da, politična podpora je zelo pomembna, zaradi sprejemanja in spreminjanja zakonov, ki so ključni.

2. Kateri igralci so dajali politično podporo in kdaj oz. v katerem obdobju?

Patricia Čular, kot državna sekretarka; predsednik države, Danilo Türk; prejšnji minister se je manj udeleževal kot sedanja ministrica, hkrati tudi samo ministrstvo (MDDSZ) in Forum za socialno podjetništvo.

3. Katere institucije v državi (lokalne ali nacionalni) imajo po vašem mnenju sedaj največji vpliv na razvoj socialnega podjetništva in zakaj?

Največji vpliv ima Forum za socialno podjetništvo in podjetja sama, saj so najbolj seznanjena s problematiko. Državne institucije so malo vključene. V Sloveniji imamo

namreč dve različni struji, ki podpirata različna aspekta socialnega podjetništva. Ena skupina podpira avstrijski model, ki je podjetniško naravnano, druga pa italijanski, ki je bolj socialni in ga je nato prevzela tudi Slovenija.

- 4. Ali menite, da bi bile potrebne kakšne spremembe v dosedanem delovanju države/odnosu države (lokalna in nacionalna raven) do izvajanja politike? Če da, kakšne?**

Da, več pomena socialnim podjetjem. Potrebno bi jih bilo vključiti v odločanje. Manjka krovna organizacija socialnih podjetij, ki bi jih povezala (Svet za socialno podjetništvo to ni, saj ima le enega predstavnika, ki pa lahko ima drugačen pogled kot ostala podjetja). V Sloveniji na tem področju primanjkuje praktičnih izkušenj, saj je vsaka regija drugačna. Podjetja delujejo v lokalnih in zelo majhnih okoljih. Strinjam se z nepovratnimi sredstvi, z razpisi za socialno podjetništvo, z davčnim okoljem pa ne.

- 5. Vsako podjetje potrebuje vir različnih zunanjih resursov za svoje delovanje. Od finančnih do kadrovskih s svetovalno funkcijo. Kje poleg državnih pridobivate sredstva za svoje delovanje in katera so ta sredstva?**

Največji vir prihodkov je prodaja. Največji problem je podporno okolje, ki samo ne ustvarja prihodkov (računovodstvo, administrativna dela), iz drugih del pa prejemamo dohodke. Ustanovili smo tudi socialni inkubator ter v pravilnik zapisali, da vsako podjetje, ki uspe z našo pomočjo, donira 10 evrov ob prodaji izdelkov ali storitev. Nekaj prihodkov je tudi iz razpisov, vendar je z njimi veliko administrativnega dela. Zgodilo se je tudi, da nismo mogli izplačati plače iz razpisa, ker je bila odgovorna oseba na ministrstvu na dopustu. Podpiram idejo, da mora socialno podjetje preživeti od prihodkov in ne iz razpisov.

- 6. Koliko spremljate delovanje Evropske unije? Ali ste se že kdaj prijavi za pridobitev finančnih sredstev EU? Če da, katere.**

Nekaj informacij pridobim iz člankov, nekaj pa iz novic, ki jih pošilja Dolores Kores (Združenje ŠENT).

- 7. Ali poznate kakšno dobro prakso iz tujine, ki bi jo lahko uvedli tudi v Sloveniji? Torej kako druge države izvajajo socialno podjetništvo in bi kakšno rešitev lahko uvedli tudi pri nas.**

Bila sem na obisku centra ponovne uporabe v Italiji. Iz tujine črpamo predvsem inovacije in nove ideje.

Tuje prakse iz tujine ne moramo primerjati s Slovenijo. Pri nas so manjša podjetja in delujejo drugače kot drugje. Pogoje dela in okolje za podjetništvo je drugačno, zato tuje prakse težko vnesemo v naše okolje.

Priloga B: Intervju s Tadejem Slapnikom

Intervju je bil opravljen osebno 6. julija 2013.

1. Ali menite, da je politična podpora pomembna? Zakaj da/ne?

Da, saj se skozi njo lahko rešuje različna vprašanja. Poslanci sprejemajo tudi zakone, ki so osnova za delovanje politik.

2. Kako ocenjujete potek spodbujanja socialnega podjetništva iz strani države? Ali vidite kakšne pomanjkljivosti?

Ravno sedaj se v Državnem zboru sprejema sprememba, ki bo urejala, da bodo lahko občine socialnim podjetjem omogočile najem prostorov brezplačno. Potrebno bi bilo uvesti tudi javna naročila za socialna podjetja. Na tem področju je še veliko dela, saj Slovenija šele sedaj ugotavlja, da bi socialno podjetništvo lahko bilo rešitev iz finančne krize.

3. Strategija socialnega podjetništva se sprejema že leto in pol. Zakaj je po vašem mnenju prišlo do zapletov?

V tem času se je večkrat zamenjala vlada in tako so se morali zamenjati tudi ljudje v svetu za socialno podjetništvo. Vsakič ko se je vlada spremenila, je zato prišlo do zaostanka in do sprememb.

4. Ali ste seznanjeni s sodelovanjem lokalnih in državnih institucij s socialnimi podjetji? Kako ga ocenjujete?

Sodelovanje se je povečalo, ko je Forum za socialno podjetništvo pričel sodelovati s Skupnostjo občin. Z njimi sodelujemo na več projektih, eden izmed njih je Zadruga energetike, s katero bi omogočili ogrevanje javnih zgradb z lesno maso. Takšno ogrevanje bi bilo cenejše, ekološko, hkrati pa bi pridobili tudi nove zaposlitve. Zadruga lahko prispeva k izhodu iz krize. V Sloveniji najprej nismo poznali zadrug, ker ni bilo interesa za to, saj je bila ekonomija stabilna. Sedaj pa je to kot alternativna rešitev iz krize. Zadruga so v času krize obstale zato, ker menedžerji v teh podjetjih niso delali za dobiček, ampak za skupno dobro in niso toliko tvegali. Tako niso strmeli k kritičnim odločitvam. V zadnjem času je tudi nekaj primerov delavskih prevzemov (primer Novolesa), na katerem sodelujemo z ministrstvom za finance, da bi pridobili poročilo. V tej smeri bi bilo potrebno še kaj narediti (zakon o podpornem okolju za podjetništvo).

5. Kako Slovenija upošteva usmeritve EU?

Slovenija upošteva usmeritve EU. EU poziva članice k ustanavljanju podpornega okolja za zadruga.

6. Ali poznate kakšne dobre prakse izvajanja socialnega podjetništva iz strani držav v tujini? Ali bi jo lahko implementirali tudi v Sloveniji? Torej, kako neka tuja država deluje na področju socialnega podjetništva in bi to lahko uvedli tudi Sloveniji za lažji zagon tega področja.

Mondragon, podjetje iz Španije je dober zgled. Podjetje vlaga vsa svoja sredstva v nove zaposlitve in jih ne zapira. V Jugoslavijo so se prišli učiti sistema socializma, ki so ga nato tudi vnesli v svoje podjetje. V Baskiji je bil prvi zakon, ki je bil sprejet v parlamentu, zakon o združništvu.

Priloga C: Intervju z Dimitrijem Samsalom

Intervju s projektnim svetovalcem Zavoda Vrtnica, so.p., je bil opravljen preko elektronske pošte, 29. junija 2013.

1. Ali menite, da je politična podpora pomembna? Zakaj da/ne?

Politična podpora je pomembna, saj je odločujočega pomena, da najvišji odločevalci razumejo in podpirajo cilje razvoja socialnega podjetništva.

2. Kateri igralci države so dajali politično podporo in kdaj oz. v katerem obdobju? Kako ocenjujete politično podporo socialnemu podjetništvu do sedaj?

Začetki so bili narejeni v mandatu vlade Boruta Pahorja, vendar je potrebno nujno izpeljati dopolnitve zakona.

3. Katere institucije v državi (lokalne ali nacionalni) imajo po vašem mnenju sedaj največji vpliv na razvoj socialnega podjetništva in zakaj?

Svet RS za socialno podjetništvo. Mišljenje, da lahko socialna podjetja preživijo le od državnih transferjev, ni vzdržna.

- 4. Ali menite, da bi bile potrebne kakšne spremembe v dosedanem delovanju države/odnosu države (lokalna in nacionalna raven) do izvajanja politike? Če da, kakšne?**

Nujno je razumevanje besedne zveze socialno podjetništvo. Trenutno je preveč izpostavljen prvi del besedne zveze – socialno in podcenjen del – podjetništvo. Nujno je, da se sprejmejo ukrepi, ki bodo spodbujali podjetnost, saj vsako podjetje mora preživeti na trgu.

- 5. Vsako podjetje potrebuje vir različnih zunanjih resursov za svoje delovanje. Od finančnih do kadrovskih s svetovalno funkcijo. Kje poleg državnih pridobivate sredstva za svoje delovanje in katera so ta sredstva?**

Sredstva pridobivamo iz naše osnovne dejavnosti, drugih dejavnosti, ki jih izvaja zavod, ter sponzorstev in donacij.

- 6. Koliko spremljate delovanje Evropske unije? Ali ste se že kdaj prijaviли za pridobitev finančnih sredstev EU? Če da, katere.**

Razpis MDDSZ v začetku 2013 je bil v skladu z zakonodajo o socialnih podjetjih. Žal ta zakon ne deluje dovolj široko in podpira le socialna podjetja tipa A.

Naslednji razpis za socialno podjetništvo je zaradi vpliva politike obravnaval le za področje Pomurja.

- 7. Ali poznate kakšno dobro prakso iz tujine, ki bi jo lahko uvedli tudi v Sloveniji? Torej kako druge države izvajajo socialno podjetništvo in bi kakšno rešitev lahko uvedli tudi pri nas.**

Prakse iz ostalih držav EU so različne. Delovanje kot je v Veliki Britaniji je po našem mnenju ena izmed boljših. Predvsem je potrebno razumeti, da socialno podjetništvo ni področje namenjeno deprivilegiram članom družbe, saj bi morala biti veliko bolj poudarjena vloga novega ekonomskega modela, kjer lastniki kapitala lahko delijo le 20 % dobička ostalih 80 % pa se razdeli v investicije v osnovne dejavnosti ter zaposlene.

Priloga Č: Intervju z dr. Andrejo Črnak Meglič

Intervju s poslanko stranke SD je bil opravljen osebno 4. julija 2013.

1. Kako je potekal postopek sprejetja zakona o socialnem podjetništvu?

Zakon smo pripravljali jaz, Marinka Vovk, Zdenka Kovač ter Tadej Slapnik. S primeri iz prakse smo zakon tudi preverili, prav tako pa je bila pripravljena tudi analiza. Zakon je sistemski. Najprej smo imeli pripravljeno različico o podpornih okoljih, a je ni bilo mogoče sprejeti, saj ni bilo konsenza.

Zakon je bilo težko uskladiti z ministrstvi, saj so zadeve prenašali iz enega ministrstva na drugo, iz osebe na osebo. Ni ljudi, ki bi se s tem ukvarjali. Pri nas sodi pod Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, saj je tako tudi v Italiji.

2. Zakon je bil pripravljen na podlagi italijanskega zakona. Zakaj ravno tega?

Italija ima odprt model, ki je bil Sloveniji najbolj všeč. Najprej so imeli zakon o socialnih kooperativah šele nato zakon o socialnem podjetništvu. Politična podpora zakonu je bila 100 %.

3. Ali stranke sedaj tudi še delujete na tem področju?

Želela sem pripraviti izobraževanja za osebe na občinah in sodiščih, ki skrbijo za registracijo socialnih podjetij, da bi bili seznanjeni z vsemi informacijami, a žal ni bilo interesa.

Trenutno pripravljamo tudi spremembo Zakona o stvarnem premoženju, s katerim bi občinam omogočili možnost brezplačnega najema prostorov občine socialnim podjetjem.

4. Zakaj menite, da ni več registriranih socialnih podjetij, glede na to da je zakon v veljavi že leto in pol?

Registracijski organi so različni glede na tip podjetja, ti organi pa niso izobraženi, kako socialno podjetje registrirati. Podjetja se registrirajo na sodiščih, kjer poteka tudi registracija za družbe z omejeno odgovornostjo.

5. Zakaj je poteklo toliko časa od sprejetja zakona do sprejetja strategije (1,5 leta)?

Zaradi menjav vlad, tako pa tudi Svet za socialno podjetništvo ni bil konstituiran.

6. Katere institucije v državi (lokalne in nacionalne) imajo po vašem mnenju sedaj največji vpliv na razvoj socialnega podjetništva in zakaj?

Ministrstva in občine in registracijski organi. Ministrstvo žal ni dobro izvedlo razpis za socialno podjetništvo, saj le nekaj podjetij, ki so prejela sredstva še deluje. Drugih ukrepov iz strani ministrstva pa do sedaj ni bilo.

7. Ali menite, da bi bile potrebne kakšne spremembe v dosedanjem delovanju države/odnosu države (lokalna in nacionalna raven) do izvajanja politike? Če da, kakšne.

Potrebno bi bilo več medsebojnega sodelovanja med ministrstvi in skupnega dela. Pogosto opazamo, da so strokovni sodelavci na ministrstvih prezasedeni in tako ne želijo dodatnega dela na novem področju. Da ni sodelovanja med ministrstvi, smo opazili že pri sprejemanju Zakona, saj je bilo zelo težko priti do končnega dogovora. V Sloveniji opažam ta problem tudi na ostalih področjih.

8. Ali še razmišljate o kakšnih spremembah na tem področju?

Pravkar se je ustanovil Sklad 05, pri katerem je sodelovalo tudi Ministrstvo za gospodarstvo. Spremembe bodo tudi na področju podpornega okolja, javnih naročil, zaposlovanja preko javnih del. Ministrstvo za kmetijstvo pripravlja tudi lastno strategijo socialnega podjetništva.

Priloga D: Intervju s Tomislavo Arh

Intervju s strokovno sodelavko iz MDDSZ je bil opravljen 28. avgusta 2013 preko elektronske pošte.

1. Kakšna je politična podpora socialnemu podjetništvu pred sprejetjem Zakona do sedaj. Ali so po vašem mnenju stranke po Zakonu še aktivne na tem področju?

Zakon o socialnem podjetništvu je bil leta 2011 v Državnem zboru sprejet s podporo vseh parlamentarnih strank, kar je bilo v tistem letu glede na razširjenost referendumov kot načina zavračanja predlogov zakonodaje, izjemno.

Zakon je bil tudi sicer pripravljen znotraj Državnega zbora in ga ni predlagalo nobeno od ministrstev. MDDSZ se je prav tako v zakonodajni postopek vključilo šele v fazi podajanja amandmajev, zato nimamo pregleda nad tem, koliko so bile posamezne stranke aktivne, jasno je bilo le to, da so bile pri oblikovanju zakona aktivne stranke takratne pozicije. Prav tako ne spremljamo, kakšne so aktivnosti strank po sprejetju Zakona.

Sklepamo, da so dogajanje v zvezi z Zakonom po njegovem sprejetju spremljale predvsem stranke, ki so ga tudi oblikovale. V času od sprejetja Zakona do sedaj smo prejeli eno poslansko vprašanje iz Pozitivne Slovenije.

2. Katere državne in lokalne institucije imajo sedaj največjo vlogo pri uveljavljanju socialnega podjetništva in kakšna je ta vloga?

Po določbah zakona je ministrstvo, pristojno za delo, družino in socialne zadeve hkrati tudi pristojno ministrstvo v okviru Zakona. Ta določba pomeni, da ima MDDSZ osrednjo zakonsko obvezo pri izvajanju Zakona, kar posledično pomeni tudi velik angažma in aktivnost pri izvedbi Zakona. Naloge, ki nam jih nalaga Zakon, so:

- z uredbo določiti dejavnosti socialnega podjetništva (sprejeta julija 2012 kot Uredba o določitvi dejavnosti socialnega podjetništva, Uradni list RS, št. 54/12),
- izvajamo strokovne naloge za Svet za socialno podjetništvo in usklajujemo izvajanje strokovnih nalog med ministrstvi v Svetu (poskrbimo za vladno proceduro imenovanj sestave Sveta in drugih dokumentov, ki izhajajo iz zakona, urejamo administrativne naloge za Svet – organizacija sej, pomagamo pri pridobitvi ustreznih strokovnih vsebin, ki jih Svet potrebuje, npr. izhodišča za pripravo strategije, pomagamo pri oblikovanju vsebin za posamezna ministrstva ...),
- spremljamo poslovanje socialnih podjetij (pripravili smo Pravilnik o spremljanju poslovanja socialnih podjetij, Ur.l. št. 35/13),
- v sodelovanju z drugimi ministrstvi bomo pripravili program ukrepov;
- vodimo evidenco socialnih podjetij skladno z 42. členom Zakona (dosegljiva na naši spletni strani).

Poleg zakonskih obveznosti organiziramo različna izobraževanja, predstavitve in razprave o socialnem podjetništvu za različne ciljne skupine (nevladne organizacije, socialna podjetja, socialne partnerje, izvajalce projektov socialnega podjetništva, občin, vstopne točke VEM ...) glede na naloge, ki izhajajo iz Zakona.

Poleg izpolnjevanja zakonskih obveznosti je MDDSZ objavilo in izvedlo dva Javna razpisa za področje socialnega podjetništva. Hkrati intenzivno skrbimo za promoviranje in prepoznavanje pojma socialnega podjetništva na različnih dogodkih z aktivno udeležbo vodilnih oseb ministrstva in strokovnih sodelavcev. Interes za ta del pri različnih organizatorjih v zadnjih dveh letih zaradi aktualnosti teme in vedno večje regijske pokritosti konstantno narašča in že dlje časa presega kadrovske in časovne zmogljivosti

MDDSZ, zato spodbujamo tudi druga ministrstva s svojimi predstavniki v Svetu za socialno podjetništvo, da prevzamejo ta del obremenitev za svoje področje dela. Zakon ministrstva glede na 5. člen, ki govori o področjih in dejavnostih socialnega podjetništva, obvezuje ministrstva, da sodelujejo v Svetu za socialno podjetništvo in da spodbujajo socialno podjetništvo v okviru lastnih delokrogov. Na podlagi te določbe imajo zakonske naloge vsa ministrstva v vladi, razen zunanjega.

Nazadnje širimo vedenje o socialnem podjetništvu tudi preko odgovorov na novinarska vprašanja in vprašanja državljanov, ki prav tako po številu konstantno naraščajo.

Za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva so sicer odgovorna vsa ministrstva, ki so odgovorna za področja, ki jih našteva 5. člen zakona, zato pri nadaljevanju odgovora ni več mogoče govoriti o obsegu vloge posameznega akterja, ker je napredek in uspeh izvedbe Zakona odvisen od usklajenega delovanja vseh akterjev. Ministrstva, ki področja socialnega podjetništva pokrivajo (so torej odgovorna za področja iz 5. člena zakona), tudi sestavljajo Svet za socialno podjetništvo (ki je odgovorno za oblikovanje in usmerjanje politike soc.p.) in so po trenutni sestavi Vlade zastopana vsa, razen Ministrstva za zunanje zadeve. Ministrstva obvezuje tudi 30. in 31. člen Zakona, da izvajajo politike razvoja socialnega podjetništva na svojem delovnem področju in na lokalnem nivoju. Prav tako 31. člena Zakona zavezuje občine k aktivnostim v okviru lastnih pristojnosti na področju socialnega podjetništva.

Od ministrstev sta najbolj aktivni MGRT in MKO. MGRT ima vidnejšo vlogo zaradi nadgradnje podpornega okolja za podjetništvo tudi za potrebe socialnega podjetništva. Trenutno skladno sprejeto Strategijo razvoja socialnega podjetništva za obdobje 2013–2016 preučujejo in pripravljajo ustrežnejše zakonske določbe, ki bodo omogočale vsem oblikam socialnih podjetij dostopnost do instrumentov in financ Zakona o podpornem okolju za podjetništvo in ne samo oblikam so.p., ustanovljenih kot gospodarske družbe. Ne glede na omenjeni krovni Zakon so ministrstva dolžna razvijati socialno podjetništvo in torej na svojih področjih poskrbeti za nadgradnjo socialnim podjetnikom naklonjenega poslovnega okolja. Vsa ministrstva bi torej morala v okviru svojih pristojnosti prispevati k nadgradnji podpornega okolja.

Poleg tega so v MGRT zadolženi za vstopne točke VEM, s katerimi nudijo celostno obravnavo tudi socialnim in potencialnim socialnim podjetnikom ter organizirajo za to področje delavnice za ciljne skupine oz. zainteresirane.

MKO ima glede na številna naštetá področja 5. člena v njihovi pristojnosti velike potenciale za razvoj socialnega podjetništva. Skladno s sprejeto strategijo so se zavezali izvajati svetovanje na terenu (kmetije in na splošno na podeželju) za potrebe razvoja socialnega podjetništva in podjetništva na podeželju.

Poleg naštetih je aktivna tudi civilna družba, predvsem na področju promocije socialnega podjetništva, ki pri organizaciji dogodkov tesno sodeluje z lokalnimi skupnostmi (glede na lokacijo dogodka).

3. Ali menite, da bi bile potrebne kakšne spremembe pri uveljavljanju socialnega podjetništva (s strani države, različnih institucij ali pa socialnih podjetij)?

Če ste pri spremembah mislili na spremembe Zakona, je po slabih dveh letih veljavnosti Zakona težko govoriti o spremembah, posebno še, ker pojem soc.p. še vedno spremlja stigma ostanka socializma ali ukrepa socialne politike. Zato je potrebno dati večji poudarek predvsem širjenju znanja o pomenu socialnega podjetništva, o njegovih načelih in razumevanju načel. Poleg tega je potrebno vse ključne določbe Zakona implementirati in nato na podlagi teh izkušenj razmisliti o spremembah. Vsekakor spremembe brez empiričnih podatkov niso smiselne, saj na ta način lahko Zakon spreminjamo pogosteje kot je to nujno potrebno in brez ustreznih utemeljitev, ampak samo na podlagi splošnih ocen. Takšne spremembe so kontraproduktivne in same sebi v namen.

4. Kakšno je sodelovanje med socialnimi podjetji in MDDSZ?

Socialna podjetja imajo dva svoja predstavnika v Svetu, zato imamo tesnejše stike predvsem preko Sveta. Glede na zgodovino dveh razpisov za projekte socialnega podjetništva z nekaterimi (vsi izvajalci namreč niso registrirani kot so.p.) sodelujemo tudi preko projektov. Glede na to, da je trenutno to še majhna (a nehomogena) skupina podjetij, je sodelovanje z njimi lahko izvajati dokaj fleksibilno, ažurno in tesno. Ko bo število teh podjetij naraslo, najbrž tak način ne bo mogoče več vzdrževati. Načeloma imamo dobre izkušnje.

Ob tem je potrebno omeniti ne le registrirana so.p., ampak tudi potencialna socialna podjetja, ki se na nas obračajo z vprašanji o realizaciji svojih socialno podjetniških idej, registracijskem postopku in dilemah o razumevanju določb Zakona. Tudi ta skupina potencialnih so.p. je deležna ažurnih in podrobnih informacij o zelenih vsebinah.

5. Kakšno je sodelovanje med ministrstvi?

MDDSZ bi si želelo večje angažiranosti in večje aktivnosti ministrstev, ki sodelujejo v Svetu. Za prvo sestavo Sveta smo sicer organizirali izobraževanje o pomenu socialnega

podjetništva, vendar se je sestava od takrat že dvakrat popolnoma prenovila. Z vsako prenovo novi člani v Svetu pričnejo sodelovati brez ustreznega predznanja. Osvojitve znanj in razumevanja socialnega podjetništva zahteva svoj čas in tudi nekaj razmisleka. Vsekakor je tema kompleksna in za ministrstva pomeni novost ne le glede na vsebino, ampak tudi na način organiziranja (vsako ministrstvo prispeva delček in mora svoje odločitve sprejemati v sozvočju z drugimi), povezovanja poznanih vsebin oziroma nov vidik že znanih vsebin. Očitno je tak način dela težko sprejeti, poleg tega se soočamo z nepoznavanjem socialnega podjetništva pri vodilnih na ministrstvih, kar do določene mere onemogoča premike.

Načeloma smo zelo dobro sodelovanje vzpostavili z MGRT, podobno pa tudi z MKO, pri čemer si vzajemno pomagamo pri nekaterih obveznostih in se pri tem poskušamo čim bolj dopolnjevati.

6. Ali ste seznanjeni s sodelovanjem občin s socialnimi podjetji? Če da, kakšno je to sodelovanje.

Ne, vendar glede na naravo področja ni mogoče delovati drugače kot v tesni navezi z lokalno skupnostjo. Navsezadnje je socialno podjetništvo odgovor na specifične lokalne družbene, okoljske ali druge potrebe. Brez sozvočja z lokalnim okoljem je bodočnost socialnega podjetništva vprašljiva.

7. Ali menite, da je dovolj kadrovskih resursov na strani države in podpornega okolja za spodbujanje socialnega podjetništva?

Kadrov ni dovolj, ministrstva so omejena pri zaposlovanju zaradi varčevalnih ukrepov, predvsem kadri resornega ministrstva so prekomerno obremenjeni.

8. Ali menite, da socialna podjetja lahko konkurirajo na trgu brez pomoči subvencij glede na to, da zaposlujejo ranljive skupine in opravljajo socialne storitve?

Dolgoročni cilj razvoja socialnega podjetništva bi moral biti prav tak, namreč obstoj na trgu s prihodki, pridobljenimi na trgu in neodvisnost od javnih sredstev. Socialno podjetništvo je namreč oblika podjetništva, ki deluje po načelih socialnega podjetništva – kot takšnega ga sistematično razvija tudi EU, ki prav tako veliko energije vloga v mobiliziranje privatnih sredstev za razvoj področja (posebni investicijski skladi, mikrokrediti, »crowdfinancing«, uporaba sredstev na mirujočih bančnih računih). Vsak socialni podjetnik bi moral zato predvsem dobro pretehtati svojo poslovno idejo, preveriti svoj krog odjemalcev oziroma potrošnikov in pripraviti ustrezen poslovni načrt. Odločitev, da si podjetnik na socialno podjeten način, prav gotovo ni lahka in mora biti še

bolj premišljena kot odločitev za tržno podjetje. Vendar zanašanje na javna sredstva in posledična prevelika odvisnost (in prenehanje zaposlovanja ranljivih oseb ob prenehanju javnega financiranja) od vedno bolj negotove razpoložljivosti le-teh ne sme biti prevladujoč poslovni vzorec. Ne glede na to, da ta podjetja zaposlujejo ljudi, ki imajo določene deficite, ki lahko vplivajo npr. na nihanje kvalitete izdelka, je potrebno poudariti tudi, da načela pomenijo tudi, da se dobiček načeloma ne deli med lastnike, ampak se vrača v opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva. Kdor tega načela ni pripravljen sprejeti, ne more biti socialni podjetnik.

Poleg tega prakse v drugih državah kažejo, da je mogoče socialno podjetništvo opravljati skoraj brez javnih subvencij. V Avstriji segment socialnih podjetij (ali bolje podjetij, ki delujejo po načelih) vztrajno narašča in sveža analiza kaže, da pri zagonu podjetja 52 % sredstev za delovanje pridobijo od privatnih investitorjev, tretjino iz lastnih prihrankov in le 10 % iz javnih virov. Glede na podatek, da število narašča, očitno majhen delež javnih sredstev ne predstavlja omejevalnega faktorja.

Javna sredstva morajo biti vsekakor namenjena za premostitev kritičnih točk v ustanavljanju in rasti socialnega podjetja, ne pa postati stalen vir financiranja.

9. Ali poznate kakšno dobro prakso delovanja držav na področju socialnega podjetništva in kakšno je to delovanje?

Države imajo različne pristope razvoja socialnega podjetništva, navadno so zgodovinsko pogojeni in v večini primerov pomenijo več desetletni razvoj (po drugi svetovni vojni) in evolucijo področja brez zakonskih podlag. Razvoj narekujejo podjetniške pobude in specifične razmere v državi, neredko razvoj pospeši nezmožnost ali nezainteresiranost države za organiziranje javnih storitev (primer ZDA ali VB). Vsekakor je pri vsakršnem omenjanju dobre prakse neke države potrebno poudariti, da takšna dobra slika ni nastala čez noč, ampak kot rečeno v več desetletjih. Država se ponovno vključi v dogajanje šele potem, ko segment postane tako velik, da ga ni več mogoče prezreti. Tako je v Veliki Britaniji, ki se velikokrat omenja kot svetel vzor socialnega podjetništva in ki je po več kot 20-letni odsotnosti ponovno pričela aktivno sodelovati šele potem, ko je prepoznala gospodarski doprinos tega segmenta.

Skratka, splošnega vzorca ni, je le rezultat evolucije in razmer, ki so evolucijo spremljale.

10. Kakšni so načrti za urejanje področja iz strani države v prihodnosti?

Načrt MDDSZ je vsekakor izvajati zakon oz. naloge, ki nam jih zakon nalaga in tako poskrbeti za razvoj področja.